

Міністерство освіти і науки України
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г.Короленка
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра психології

Україна, 36000, Полтава, Остроградського, 2 – 222

КЛІНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

для студентів психолого-педагогічного факультету
(спеціальність “Психологія”)

Полтава 2007

Методичні рекомендації розроблені на кафедрі психології
і затверджені рішенням вченої ради Полтавського державного педагогічного
університету ім.В.Г.Короленка
Протокол № _____ від _____ 2007 року

Укладачі: Л.Г.Перетяцько, канд.психол.наук, доцент
Н.О.Юдіна, канд. психол. наук, доцент

Науковий редактор: В.Ф.Моргун, канд. психол. наук, професор, завідувач
кафедри психології ПДПУ імені В.Г.Короленка

Рецензенти: М.О.Антонець, кандидат психологічних наук, доцент кафедри
філософії та соціології Полтавської державної аграрної
академії;
А.С.Харченко, канд.психол.наук, доцент кафедри психології
ПДПУ ім.В.Г.Короленка

Клінічна психологія: Методичні рекомендації до лабораторних занять для
студентів психолого-педагогічного факультету (спеціальність «Психологія»)
Укладачі: Л.Г.Перетяцько, Н.О.Юдіна. За ред. В.Ф.Моргуна. – Полтава, 2007.
– 66 с.

Представлені всі теми лабораторних робіт з курсу «Клінічна психологія»,
наведені питання для теоретичного опрацювання та самоконтролю.
Надаються інструкції для досліджуваних, тексти опитувальників, стимульний
матеріал та вказівки щодо обробки та інтерпретації результатів дослідження.
До кожної теми складено список рекомендованої літератури.

ЗМІСТ

Лабораторне заняття №1. Патопсихологічні методи дослідження	4
Лабораторне заняття №2. Нейропсихологічні методи дослідження.....	7
Лабораторне заняття №3. Особистість та її клінічні прояви.....	9
Лабораторне заняття №4. Типи психічного реагування на соматичні захворювання	17
Список використаної літератури.....	25
Додатки до лабораторного заняття №1.....	26
Додатки до лабораторного заняття №2.....	37

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕМА: ПАТОПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета роботи:

1. Закріпити знання студентів про процедуру, різновиди та діагностичні можливості патопсихологічних методик.
2. Ознайомити зі схемою дослідження розладів уваги, оцінкою розладів пам'яті та оцінкою порушень мислення.

Питання для теоретичної підготовки:

1. Основні задачі клінічного психолога. Значення патопсихологічних досліджень для теоретичних та методологічних питань психології.
2. Патопсихологічний експеримент. Стандартизовані та нестандартизовані методи дослідження в клініці.

Уміння та навички, які повинні бути сформовані в ході виконання лабораторної роботи:

I. Проводити дослідження розладів уваги.

1. За допомогою методики „*Коректурна проба*”(див.дод.1) виявляти коливання уваги по відношенню до однотипних зорових подразників, в умовах тривалого перевантаження зорового аналізатора:
 - фіксувати результати дослідження коректурною пробєю в протоколі;
 - узагальнювати та інтерпретувати результати дослідження;
 - робити висновки про стійкість уваги;
2. За допомогою методики „*Таблиці Шульте*”(див.дод.2) виявляти обсяг уваги:
 - фіксувати результати швидкості орієнтовно-пошукових рухів зору в протоколі;
 - узагальнювати та інтерпретувати результати дослідження обсягу уваги;
 - робити висновки про обсяг уваги.
3. За допомогою методики „*Рахунок за Крепеліним*”(див.дод.3) виявляти стійкість, переключення, втомлюваність уваги:
 - фіксувати результати дослідження рахунку в протоколі;
 - узагальнювати та інтерпретувати результати дослідження;
 - робити висновки про переключення уваги;

II. Проводити дослідження розладів пам'яті.

1. За допомогою методики „*10 слів*” (див.дод.4) оцінювати стан пам'яті, втомлюваність:
 - фіксувати результати експерименту в протоколі;
 - узагальнювати та інтерпретувати результати дослідження запам'ятовування;
 - робити висновки про стан пам'яті.
3. Проводити дослідження пам'яті методикою „*Піктограма*” (див.дод.5):
 - фіксувати результати експерименту в протоколі;
 - узагальнювати та інтерпретувати результати дослідження запам'ятовування;
 - робити висновки про стан пам'яті.

III. Проводити оцінку порушень мислення.

1. Визначати аналітико-синтетичну діяльність, вміння будувати узагальнення за

допомогою методики „*Виключення понять*” (див. дод. 8):

- фіксувати результати експерименту в протоколі;
 - узагальнювати та інтерпретувати результати;
 - робити висновки про ступінь розвитку аналітико-синтетичної діяльності;
2. Вивчення за допомогою методики „*Класифікація понять*” (див. дод. 7) процесів узагальнення та абстрагування, послідовності, критичності та поміркованості дій досліджуваного:
- фіксувати результати експерименту в протоколі;
 - узагальнювати та інтерпретувати результати;
 - робити висновки про розвиток процесів узагальнення, абстрагування, послідовності, критичності, поміркованості дій досліджуваного.
3. За допомогою методики „*Складні аналогії*” (див. дод. 6) визначати розуміння складних логічних відношень та виділення абстрактних зв'язків, виявляти резонерство:
- фіксувати результати експерименту в протоколі;
 - узагальнювати та інтерпретувати результати;
 - робити висновки про розуміння складних логічних відношень, абстрактних зв'язків, наявності резонерства у досліджуваного.

Стимульний матеріал та обладнання до заняття:

У роботі використовуються такі бланки:

- бланк коректурної проби (додаток 1);
- таблиці Шульте (додаток 2);
- бланк рахунку за Крепеліним (додаток 3);
- набір слів до методики „10 слів” (додаток 4);
- набір слів до методики „Піктограма” (додаток 5);
- бланк методики „Складні аналогії” (додаток 6);
- набір слів до методики на класифікацію (додаток 7);
- малюнки до методики виключення понять (додаток 8);
- секундомір;
- прості олівці;
- аркуші чистого паперу.

Робоче завдання до заняття:

До заняття студенти мають підготувати стимульний матеріал для кожної методики (кожен на окремому аркуші паперу) та бланки відповідей для досліджуваного (якщо це передбачено інструкцією).

Хід роботи:

Група студентів поділяється на пари досліджуваний — експериментатор, що пізніше міняються ролями. Досліджуваний виконує дану йому інструкцію. Експериментатор забезпечує послідовність пред'явлення стимульного матеріалу, фіксує час виконання завдання, фіксує результати досліду у протоколі. Робить якісну та кількісну обробку результатів досліду, інтерпретує отримані результати.

Форма протоколу:

Лабораторна робота №

Тема: _____

1. П.І.Б. досліджуваного _____
2. Вік досліджуваного _____
3. Дата та час дослідження _____
4. Стан досліджуваного _____
5. Рідна мова досліджуваного _____
6. П.І.Б. Експериментатора _____
7. Бланк відповідей досліджуваного (додається)

Зміст звіту студента за результатами виконання лабораторної роботи:

1. Назва теми лабораторної роботи.
2. Мета роботи.
3. Опис обладнання.
4. Інструкція для досліджуваного.
5. Бланк методики.
6. Протокол індивідуальних результатів досліджуваного.
7. Обробка результатів дослідження (підрахунки, формули, графіки, таблиці).
8. Висновки.

Контрольні питання:

1. Назвіть методики які використовуються у патопсихологічному дослідженні розладів уваги.
2. Назвіть методики які використовуються у патопсихологічному дослідженні розладів пам'яті.
3. Назвіть методики які використовуються у патопсихологічному дослідженні розладів мислення.
4. Який стимульний матеріал необхідно підготувати патопсихологу для дослідження розладів уваги?
5. Який стимульний матеріал необхідно підготувати патопсихологу для дослідження розладів пам'яті?
6. Який стимульний матеріал необхідно підготувати патопсихологу для дослідження розладів мислення?

Критерії оцінювання звіту студентів:

1. Наявність у звіті всіх необхідних пунктів змісту.
2. Правильність оформлення протоколу та побудови графіків.
3. Обґрунтованість висновків.

Детальний опис методик:

1. Рубинштейн С.Я. Экспериментальные методики патопсихологии и опыт их применения в клинике (практическое руководство). – М., 1970.
2. Блейхер В.М. Клиническая патопсихология. – Т., 1976.

3. Яссман Л.В., Данюков В.Н. Основы детской психопатологии: Учебно-методическое пособие для психологических факультетов педагогических вузов. – М., 1999.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

ТЕМА: НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета роботи:

1. Закріпити знання студентів про нейропсихологічні методи дослідження.
2. Ознайомити з вимогами до складання плану нейропсихологічного дослідження.
3. Навчити самостійно проводити нейропсихологічне дослідження за розробленим планом.

Питання для теоретичної підготовки:

1. Нейропсихологічне дослідження мовлення.
2. Нейропсихологічне дослідження читання.
3. Нейропсихологічне дослідження письма.
4. Нейропсихологічне дослідження рахування.
5. Нейропсихологічне дослідження праксису.
6. Нейропсихологічне дослідження сприйняття ритму та мелодій.
7. Нейропсихологічне дослідження орієнтування у просторі.
8. Нейропсихологічне дослідження стеріогнозису та зорового гнозису.

Уміння та навички, які повинні бути сформовані в ході виконання лабораторної роботи:

- уміння складати план план нейропсихологічного дослідження мовлення, читання, письма, рахунку, праксису, гнозису;
- практичні навички проведення неропсихологічного дослідження мовлення, читання, письма, рахунку, праксису, гнозису;

Обладнання до заняття:

Набір стимульного матеріалу (див.додаток), чисті аркуші паперу, олівці.

Робоче завдання до заняття:

При підготовці до заняття студенти готують необхідний стимульний матеріал та диференціюють окремі картки (див.додаток) по кожному з етапів дослідження. Малюнки в додатку надаються без підписів та назв. Студенти повинні розподілити їх на групи для дослідження: - мовлення, читання, письма, рахування, праксису, сприйняття ритму та мелодій, орієнтування у просторі, стеріогнозису та зорового гнозису.

Хід роботи:

Група студентів поділяється на пари досліджуваних — експериментатор, що пізніше міняються ролями. Досліджуваний виконує дану йому інструкцію. Експериментатор забезпечує послідовність пред'явлення стимульного матеріалу, фіксує час виконання завдання, фіксує результати досліду у

протоколі. Робить якісну та кількісну обробку результатів досліду, інтерпретує отримані результати.

Форма звіту:

- П.І.Б. досліджуваного _____
- Вік досліджуваного _____
- Дата та час дослідження _____
- Стан досліджуваного _____
- Рідна мова досліджуваного _____
- П.І.Б. Експериментатора _____
- Методика 1. (Бланк відповідей досліджуваного додається).
- Методика 2. (Бланк відповідей досліджуваного додається).
- Методика 3. (Бланк відповідей досліджуваного додається).
- ... продовження за усіма пунктами плану.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення експериментально-нейропсихологічного дослідження.
2. Які види мови вивчаються у процесі нейропсихологічного дослідження мовлення?
3. Які види праксису вивчаються у процесі нейропсихологічного дослідження?
4. Які основні порушення мовлення виявляються у процесі нейропсихологічного дослідження?
5. Які компоненти включає план нейропсихологічного дослідження?
6. Які види завдань нейропсихологічного дослідження спрямовані на виявлення порушень праксису (ідеомоторного, конструктивного, динамічного)?
7. Які види завдань нейропсихологічного дослідження спрямовані на виявлення порушень читання?
8. Які види завдань нейропсихологічного дослідження спрямовані на виявлення порушень рахування?
9. Які види завдань нейропсихологічного дослідження спрямовані на виявлення порушень сприймання шумів, ритмів, мелодій?
10. Які види завдань нейропсихологічного дослідження спрямовані на виявлення порушень схеми тіла?
11. Які види завдань нейропсихологічного дослідження спрямовані на виявлення порушень орієнтування у просторі?
12. Які види завдань нейропсихологічного дослідження спрямовані на виявлення порушень стереогнозису?
13. Які види завдань нейропсихологічного дослідження спрямовані на виявлення порушень зорового гнозису?

Критерії оцінювання звіту студентів:

- Наявність у звіті всіх необхідних пунктів змісту.
- Повнота та правильність складеної схеми нейропсихологічного дослідження.
- Правильність оформлення протоколу.
- Обґрунтованість висновків.

Детальний опис методик :

1. Блейхер В.М. Клиническая патопсихология. - Т., Медицина, 1976. - С. 190-203.
2. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология. – М.: МЕДпресс-информ, 2002. – С. 46-55.
3. Яссман Л.В., Данюков В.Н. Основы детской психопатологии: Учебно-методическое пособие для психологических факультетов педагогических вузов. – М.: Олимп; ИНФРА-М, 1999. – С.137-141, 148-151, 195-219.
4. Левченко И.Ю. Патопсихология: Теория и практика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – С.224-228.
5. Клиническая психология: Учебник / Под ред. Б.Д.Карвасарского. – СПб.: Питер, 2002. – 318-420.
6. Справочник по психологии и психиатрии детского и подросткового возраста / Под общей ред. С.Ю.Циркина. – СПб.: Питер, 2001. – С.83-84.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 3 **ТЕМА: ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ КЛІНІЧНІ ПРОЯВИ**

Мета роботи:

14. Закріпити знання студентів про значення та особливості дослідження особистості у клінічній психології.
15. Ознайомити з методами дослідження особистості.

Питання для теоретичної підготовки:

- 1 . Теорії особистості та їх значення для клінічної психології.
- 2 . Психологія девіантної поведінки .

Уміння та навички, які повинні бути сформовані в ході виконання лабораторної роботи: самостійно проводити дослідження особистості за допомогою проективної малюнкової методики.

Обладнання до заняття:

- стимульний матеріал з 24 рисунків,
- бланк відповідей
- бланк опису смислового змісту факторів, що використовується для оцінювання відповідей,
- загальна таблиця GCR для здорових людей

Робоче завдання до заняття: підготувати необхідний стимульний матеріал, бланки відповідей та таблиці для обробки результатів дослідження та інтерпретації результатів.

Хід роботи:

Група студентів поділяється на пари досліджуваних — експериментатор,

що пізніше міняються ролями. Досліджуваний виконує дану йому інструкцію. Експериментатор забезпечує послідовність пред'явлення стимульного матеріалу, фіксує час виконання завдання, фіксує результати досліду у протоколі. Робить якісну та кількісну обробку результатів досліду, інтерпретує отримані результати.

Форма звіту:

- П.І.Б. досліджуваного _____
- Вік досліджуваного _____
- Дата та час дослідження _____
- Стан досліджуваного _____
- Рідна мова досліджуваного _____
- П.І.Б. Експериментатора _____
- Бланк відповідей досліджуваного

Контрольні питання:

1. Які типи реакції на фрустрацію можна виділити за допомогою малюнкової методики Розенцвейга?
2. На що спрямовані екстрапунітивні реакції?
3. На що спрямовані інтропунітивні реакції?
4. На що спрямовані імпульсивні реакції?
5. Який смисловий зміст реакції з фіксацією на перешкоді?
6. Який смисловий зміст реакції з фіксацією на самозахисті?
7. Який смисловий зміст реакції з фіксацією на задоволенні потреб?
8. На які дві основні групи можна розділити ситуації, що представлені у методиці?

Критерії оцінювання звіту студентів:

1. Наявність у звіті всіх необхідних пунктів змісту.
2. Повнота та правильність проведення дослідження.
3. Правильність оформлення протоколу.
4. Обґрунтованість висновків.

Література:

1. Б.С.Братусь. Аномалии личности . М .,1988 , 301 с.
2. К .Леонгард . Акцентуированные личности . Киев , 1981 , 392 с .
3. В.Н. Мясищев. Личность и неврозы. Л., 1960, 400 с.
4. К.К. Платонов. Структура и развитие личности . М, 1986, 256 с.
5. Дж. Фейдимен, Р.Фрезер. Личность и личностный рост (в 4-х выпусках). М., 1994.
7. В.Франкл. Человек в поисках смысла. М, 1990, 368 с.
8. Э.Фромм. Иметь или быть? М, 1990, 336 с.
9. К.Юнг. Психологические типы. М.. 1995, 716 с.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ФРУСТРАЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ

Дана методика вперше описана в 1944 році С.Розенцвейгом під назвою „Методика малюноквої фрустрації”. Стимулююча ситуація цього методу полягає в схематичному контурному малюнку, на якому зображені дві або більше людини, зайняті ще не закінченою розмовою. Зображені персонажі можуть розрізнятися по статі, віку і іншим характеристикам. Загальним же для всіх малюнків є знаходження персонажа у фрустраційній ситуації. У даному варіанті приводиться модифікація методики С.Розенцвейга, розроблена в Науково-дослідному інституті ім. В.М.Бехтерева.

Методика складається з 24 малюнків, на яких зображені особи, що знаходяться у фрустраційній ситуації.

Ситуації, представлені в тексті, можна розділити на дві основні групи.

1. *Ситуації „перешкоди”*. У цих випадках яка-небудь перешкода, персонаж або предмет, бентежить, збиває з пантелику словом або ще яким-небудь чином. Сюди відносяться 16 ситуацій - малюнки номер 1, 3, 4, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 18, 20, 22, 23, 24.

2. *Ситуації „звинувачення”*. Суб'єкт при цьому служить об'єктом звинувачення. Їх вісім: малюнки номер 2, 5, 7, 10, 16, 17, 19, 21.

Між цими типами є зв'язок, оскільки ситуація „звинувачення” передбачає, що їй передувала ситуація „перешкоди”, де фрустратор був, у свою чергу, фрустрований. Іноді випробовуваний може інтерпретувати ситуацію „звинувачення як ситуацію перешкоди”, або навпаки.

Процедура експерименту організовується згідно прикладеної до набору малюнків інструкції.

Оцінка тесту. Кожна відповідь оцінюється з погляду двох критеріїв на пряму реакції і типу реакції.

1. *Екстрапунітивні реакції* - реакція спрямована на живе або неживе оточення у формі підкреслення ступеня ситуації, що фруструє, у формі осуду зовнішньої причини фрустрації, або ставиться в обов'язок іншій особі вирішити дану ситуацію.

2. *Інтропунітивні реакції* - реакція спрямована суб'єктом на самого себе; випробовуваний приймає ситуацію, що фруструє, як сприятливу для себе, приймає провину на себе або бере на себе відповідальність за виправлення даної ситуації.

3. *Імпунітивні реакції* – ситуація, що фруструє, розглядається як малозначна, як відсутність чийсь-небудь провини або як щось таке, що може бути виправлене саме собою, варто лише почекати і подумати.

Реакції розрізняються також з точки зору їх типів:

1. *Тип реакції „з фіксацією на перешкоді”* – у відповіді випробовуваного перешкода, що викликала фрустрацію, всіляко підкреслюється або інтерпретується як свого роду благо, а не перешкода, або описується як така, що не має серйозного значення.

2. *Тип реакції „з фіксацією на самозахисті”* - головну роль у відповіді випробовуваного грає захист себе, свого „Я”, і суб'єкт або засуджує когось, або визнає свою провину, або ж відзначає, що відповідальність за фрустрацію нікому

не може бути приписана.

3. Тип реакції „з фіксацією на задоволенні потреби” - відповідь спрямована на розв’язанні проблеми; реакція приймає форму вимоги допомоги від інших осіб для вирішення ситуації; суб’єкт сам береться за рішення ситуації або ж вважає, що час і хід подій приведуть до її виправлення.

З поєднань цих шести категорій одержують дев’ять можливих фактори і два додаткові варіанти.

Для позначення напряму реакції користуються буквами *E, I, M*.

E — екстрапунітивні реакції;

I — інтропунітивні реакції;

M — імпунітивні реакції.

Типи реакцій позначаються наступними символами:

OD — з фіксацією на перешкоді,

ED — з фіксацією на самозахисті,

NP — з фіксацією на задоволенні потреби.

Для вказівки, що у відповіді домінує ідея перешкоди, додається значок «прим» (*E', I', M'*).

Тип реакції „з фіксацією на самозахисті” позначається прописними буквами без значка.

Тип реакції „з фіксацією на задоволенні потреби” позначається рядковими буквами *e, i, m*.

У таблиці 1 наведено способи оцінок відповідей випробовуваних. Оцінки заносяться в реєстраційний лист для подальшої обробки. Вона передбачає обчислення показника GCR, який може бути позначений як „ступінь соціальної адаптації”. Даний показник обчислюється шляхом зіставлення відповідей конкретного випробовуваного з „стандартними”, середньостатистичним.

Інструкція: „На кожному малюнку зображені два або декілька чоловік. Людина зліва завжди зображена тою, що говорить якісь слова. Вам треба на аркуші відповідей під номером, відповідним малюнку, написати першу відповідь, що спала на думку, на ці слова. Не намагайтеся відбутися жартом. Дійте по можливості швидше”.

Природно припускати, що за наявності індивідуальних особливостей фрустраційних реакцій в цілому певна соціальна спільність людей характеризуватиметься „усередненим профілем”. Серед всього різноманіття відповідей випробовуваних якоїсь групи можуть бути виділені шляхом відповідних статистичних процедур однакові або схожі відповіді, які можна вважати характерними для окремих ситуацій тесту.

Показник GCR обчислюється шляхом порівняння окулярів суб’єкта із стандартними величинами, одержаними шляхом статистичного підрахунку. Ситуацій, які використовуються для порівняння, всього 14. Їх значення представлені в таблиці 2. Зліва на листку протоколу випробовуваного ставиться знак « + », якщо відповідь суб’єкта ідентична стандартній відповіді. Коли як стандартна відповідь даються два типи відповідей на ситуацію, то достатньо, щоб хоча б одна з відповідей випробовуваного співпадала із стандартним. В цьому випадку відповідь також наголошується знаком « + ». Якщо відповідь суб’єкта

дає подвійну оцінку і одна з них відповідає стандартному, він оцінюється в 0,5 бали. Якщо ж відповідь не відповідає стандартному, його позначають знаком «-». Оцінки підсумовуються, рахуючи кожен плюс за одиницю, а мінус за нуль. Потім, виходячи з 14 ситуацій (які приймаються за 100%), обчислюється процентна величина GCR випробовуваного. Кількісна величина GCR. може розглядатися як міра індивідуальної адаптації суб'єкта до свого соціального оточення.

Профілі.

Частоти появи кожного з 9 рахункових фактори заносяться в квадратики профілів. При цьому кожен рахунковий фактор, яким була оцінена відповідь, приймається за один бал. Якщо ж відповідь оцінена за допомогою декількох рахункових факторів, то при цьому обчисленні будь-яке розділення між рахунковими факторами обчислюється на пропорційній основі, причому кожному фактору надається рівне значення.

Коли 9 квадратів профілів заповнені у таблиці 3 (бланк відповідей випробовуваного), цифри підсумовуються в колонки і строчки. Оскільки число ситуацій рівне 24, то можливий максимум для кожного випадку — 24, і виходячи з цього обчислюється відсотковий зміст кожної одержаної суми. Обчислене таким чином відсоткове відношення E , I , M , OD , ED , NP представляє виражені в кількісній формі особливості фрустраційних реакцій випробовуваного.

Зразки.

На підставі профілю числових даних складаються три основних і один додатковий зразок.

1. *Перший зразок* виражає відносну частоту різних напрямів відповіді, незалежно від його типу. Екстрапунітивні, інтропунітивні і імпунітивні відповіді розташовуються у порядку їх убуваючої частоти. Наприклад, частоти E - 14, I - 6, M - 4, записуються $E > I > M$.

2. *Другий зразок* виражає відносну частоту типів відповідей незалежно від їх напрямів. Знакові символи записуються так само, як і в попередньому прикладі. Наприклад, ми одержали OD - 10, ED - 6, NP - 8. Записується $OD > NP > ED$.

3. *Третій зразок* виражає відносну частоту трьох факторів що найчастіше зустрічаються, незалежно від типу і напрямку відповіді. Записується, наприклад, $E > E' > M$.

4. *Четвертий додатковий зразок* включає порівняння відповідей E і I в ситуаціях „перешкоди” і „звинувачення”. Сума E і I розраховується у відсотках, виходячи також з 24, але оскільки лише 8 (або 1/3) тестових ситуацій дозволяють підрахунок E і I , то максимальний відсоток таких відповідей складатиме 33. Для цілей інтерпретації одержані відсотки можуть бути порівняні з цим числом.

Аналіз тенденцій. Під час досліду випробовуваний може помітно змінити свою поведінку, переходячи з одного типу або напрямку реакцій до іншого. Подібна зміна має велике значення для розуміння реакцій фрустрації, оскільки показує відношення випробовуваного до своїх власних реакцій. Наприклад, випробовуваний може почати дослід, даючи екстрапунітивні реакції, потім, після дев'яти йди десяти ситуацій, які викликають у нього відчуття вини, починає давати

відповіді інтропунітивного типу. Аналіз передбачає виявити існування таких тенденцій і з'ясувати їх природу.

Тенденції записуються у вигляді стріли, вище за древко якої указують чисельну оцінку тенденції, визначувана знаком „+” (позитивна тенденція) чи „-” (негативна тенденція).

Формула обчислення чисельної оцінки тенденції:

$$(a - b) : (a + b),$$

де a - кількісна оцінка в першій половині протоколу, b - кількісна оцінка в другій його половині.

Для того, щоб тенденція могла бути розглянута як показова, вона повинна вміщатися, принаймні, в чотири відповіді і мати мінімальну оцінку 0,33.

Аналізується п'ять типів тенденцій.

Тип 1-й. Розглядається напрям реакції в графі OD . Наприклад, фактор E' появляється шість разів: три рази в першій половині протоколу з оцінкою, рівною 2,5, і три рази в другій половині з оцінкою в 2 бали. Співвідношення рівне + 0,11. Фактор I' появляється в цілому лише один раз, фактор M' появляється три рази. Тенденція 1-го типу відсутня.

Тип 2-й. Аналогічно розглядаються чинники E, I, M .

Тип 3-й. Аналогічно розглядаються чинники e, i, m .

Тип 4-й. Розглядаються напрями реакцій без урахування граф.

Тип 5-й. Поперечна тенденція розглядає розподіл фактори в трьох графах, не враховуючи напрямку; наприклад, розгляд графі OD вказує на наявність 4 фактори в першій половині (оцінка, позначення 3) і 6 - по другій половині (оцінка 4). Аналогічно розглядаються графі ED і NP .

Інтерпретація.

Випробовуваний свідомо або підсвідомо ідентифікує себе з фрустрованим персонажем кожної малюнокової ситуації. Техніка інтерпретації включає декілька етапів.

Перший етап полягає у вивченні GCR, який є важливим показником методики. Так, якщо досліджуваній має низький відсоток GCR, то можна припускати, що у нього часто бувають конфлікти (різного типу) з оточуючими його людьми, що він недостатньо адаптований до свого соціального оточення

Другий етап полягає у вивченні оцінок 6 факторів в таблиці профілів. Оцінки, що стосуються напрямку реакцій (E, I, M), мають значення, що слідує з теоретичних уявлень про фрустрації.

Так, наприклад, якщо ми одержуємо у досліджуваного оцінку M — нормальну, E — дуже високу, I — дуже низьку, то на підставі цього можна сказати, що суб'єкт у фрустраційній манері і дуже рідко в інтропунітивній. Тобто можна припускати, що він пред'являє підвищені вимоги до оточуючих, і це може служити ознакою неадекватної самооцінки.

Оцінки, що стосуються типів реакцій, мають різний сенс. Оцінка OD (тип реакції «з фіксацією на перешкоді») показує, в якому ступені перешкода фруструє суб'єкта. Так, якщо ми одержали підвищену оцінку OD , то це говорить про те, що у фрустраційних ситуаціях у суб'єкта переважає більш ніж нормально ідея перешкоди. Оцінка ED (тип реакції «з фіксацією на самозахисті») означає

слабку, вразливу особистість. Реакції суб'єкта зосереджені на захисті свого «Я». Оцінка *NP* — ознака адекватного реагування, показник того ступеня, в якій суб'єкт може вирішити фрустраційні ситуації.

Третій етап інтерпретації — вивчення тенденцій. Воно може мати велике значення в розумінні відношення досліджуваного до своїх власних реакцій.

В цілому можна додати, що на підставі протоколу обстеження можна зробити висновки щодо деяких аспектів адаптації випробовуваного до свого соціального оточення. Методика у жодному випадку не дає матеріалу для висновків про структуру особистості. Можна лише з більшою часткою ймовірності прогнозувати емоційні реакції випробовуваного на різні труднощі або перешкоди, які встають на шляху до задоволення потреб, до досягнення цілі.

Проводити обстеження можна індивідуально і в групі, необхідний час — 20-30 хвилин.

Опис смислового змісту факторів, що використовуються при оцінці відповідей				Табл. 1
	<i>OD</i> – з фіксацією на перешкоді	<i>ED</i> – з фіксацією на самозахисті	<i>NP</i> – з фіксацією на задоволенні потреби	
E	E' – у відповіді підкреслюється наявність перешкод. Приклад: „Ця ситуація безумовно фруструє мене (докучає, турбує)”. Зустрічається головним чином в ситуації з перешкодою.	E – ворожість, осуд, спрямовані проти кого-небудь або чого-небудь в оточенні. У відповіді містяться звинувачення, докори, сарказм. Приклад: „Пішов до черту”, „Вы виноваті...”. <u>E</u> – випробовуваний активно заперечує свою вину за скоєну провину.	e – вимагається, очікується або явно мається на увазі, що хтось повинен вирішити цю ситуацію. Приклад: „Це вам треба вирішити це питання”.	
I	I' – фрустрируюча ситуація інтерпретується як сприятлива-корисна, як така, що приносить задоволення (або заслуговує на покарання). Приклад: „Ця ситуація фактично – благодіяння (вигода)”. У замаскованій формі „Мені дуже шкода, що я послужив причиною цього”.	I – осуд, осуду, спрямоване на самого себе, домінує відчуття вини, власної неповноцінності, розкаяння совісті. Приклад: „Це мене треба засуджувати за те, що відбулося”. <u>I</u> – Суб'єкт, визнаючи свою провину, заперечує відповідальність, призиваючи на допомогу пом'якшувальні обставини. Приклад: „Я винуватий, але я зробив це не навмисне”.	i – суб'єкт сам береться вирішити ситуацію, що фруструє, відкрито визнаючи або натякаючи на свою винність. Приклад: „Я беру відповідальність за виправлення цієї ситуації на себе”.	
M	M' – труднощі ситуації, що фруструє, не помічаються або зводяться до повного її заперечення. Приклад: „Ця ситуація не має ніякого значення”.	M – відповідальність особи, що потрапила у ситуацію, що фруструє, зведено до мінімуму, осуду уникає. Приклад: „Нічого, на помилках вчимося”.	m – виражається надією, що час, нормальний хід подій вирішать проблему, просто треба трохи почекати; або ж що взаєморозуміння і взаємопоступливість усунуть ситуацію, що фруструє. Приклад: „Питання вирішиться сам собою, варто лише трохи почекати, поговорити, подумати”.	

Табл. 2			
Загальна таблиця GCR для здорових осіб			
№ малюнка	<i>OD</i>	<i>ED</i>	<i>NP</i>
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			

Табл. 3			
Бланк для обробки результатів			
Прізвище, І.Б. _____			
Дата обстеження _____			
Оцінка відповідей досліджуваного			
	<i>OD</i>	<i>ED</i>	<i>NP</i>
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			

Табл. 4

Таблиця профілів						
	<i>OD</i>	<i>ED</i>	<i>NP</i>	сума	%	станд
<i>E</i>						
<i>I</i>						
<i>M</i>						
Сума						
%						
станд						
Зразки $E = \dots \%$ $\underline{E} \underline{I} = \dots \%$ $E - \underline{E} = \dots \%$ $I - \underline{I} = \dots \%$ $M \underline{I} = \dots \%$				Тенденції:		
Загальні зразки						

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

ТЕМА: ТИПИ ПСИХІЧНОГО РЕАГУВАННЯ НА СОМАТИЧНІ ЗАХВОРЮВАННЯ

Мета роботи:

1. Закріпити знання студентів про реагування особистості на соматичне захворювання.
2. Ознайомити з методами дослідження типів психічного реагування особистості на хворобу.

Питання для теоретичної підготовки:

1. Параметри формування психологічного відношення до соматичного захворювання.
2. Модель психосоматичного співвідношення.
3. Терапевтична патологія та хроніфікація соматичного захворювання.
4. Хірургічна патологія. Дефекти тіла та органів відчуття.

Уміння та навички, які повинні бути сформовані в ході виконання лабораторної роботи:

- уміння проводити дослідження типу психічного реагування особистості на соматичне захворювання;
- уміння робити висновок про переважаючий тип реагування на соматичну хворобу.

Обладнання до заняття:

- бланк опитувальника,
- бланк відповідей,
- реєстраційний бланк,
- нормативний трафарет.

Робоче завдання до заняття: кожний студент готує необхідний стимульний матеріал для проведення методики.

Хід роботи:

Група студентів поділяється на пари досліджуваний — експериментатор, що пізніше міняються ролями. Досліджуваний виконує дану йому інструкцію. Експериментатор забезпечує послідовність пред'явлення стимульного матеріалу, фіксує час виконання завдання, фіксує результати дослідження у протоколі. Робить якісну та кількісну обробку результатів дослідження, інтерпретує отримані результати.

Форма звіту:

- П.І.Б. досліджуваного _____
- Вік досліджуваного _____
- Дата та час дослідження _____
- Стан досліджуваного _____
- П.І.Б. Експериментатора _____
- Бланк відповідей досліджуваного

Форма звіту:

- бланк опитувальника,
- бланк відповідей,
- реєстраційний бланк,
- нормативний трафарет
- оцінка та інтерпретація результатів.

Контрольні питання:

- З яких блоків складається методика ЛОБІ?
- Які типи реагування на соматичне захворювання діагностуються за допомогою методики ЛОБІ?

Критерії оцінювання звіту студентів:

- Наявність у звіті всіх необхідних пунктів змісту.
- Повнота та правильність проведення дослідження.
- Правильність оформлення протоколу.
- Обґрунтованість висновків.

Література:

1. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология. – М.: МЕДпресс-информ, 2002.
2. Клиническая психология: Учебник / Под ред. Б.Д.Карвасарского. – СПб.: Питер, 2002.
3. Справочник по психологии и психиатрии детского и подросткового возраста / Под общей ред. С.Ю.Циркина. – СПб.: Питер, 2001.

Методика ЛОБІ (Ленінградський опитувальник Бехтеревського інституту) - застосовується для оцінки типів психічного реагування на соматичні захворювання.

Інструкція: випробовуваному пропонується вибрати з кожного розділу не більш 3-х тверджень, які відображають його думку, або відповідь № 0 і занести номери вибраних відповідей в нижчеприведений бланк, відзначивши їх кружком.

Самопочуття

1. З тих пір, як я захворів, у мене майже завжди погане самопочуття
2. Я майже завжди відчуваю себе бадьорим і повним сил
3. Погане самопочуття я прагну перебороти
4. Погане самопочуття я прагну не показувати іншим
5. У мене майже завжди що-небудь болить
6. Погане самопочуття виникає у мене після засмучень
7. Погане самопочуття з'являється у мене від очікування неприємностей
8. Я прагну терпляче переносити біль і фізичні страждання
9. Моє самопочуття цілком задовільне
10. З тих пір, як я захворів, у мене буває погане самопочуття з нападами дратівливості і відчуттям туги
11. Моє самопочуття дуже залежить від того, як відносяться до мене оточуючі
0. Жодне з визначень до мене не підходить

Настрій

1. Як правило, настрій у мене дуже добрий
2. Через хворобу я часто буваю нетерплячим і дратівливим
3. У мене настрій псується від очікування можливих неприємностей, занепокоєння за близьких, невпевненості в майбутньому
4. Я не дозволяю собі через хворобу вдаватися до смутку, суму
5. Через хворобу у мене майже завжди поганий настрій
6. Мій поганий настрій залежить від поганого самопочуття
7. У мене став цілком байдужий настрій
8. У мене бувають напади похмурої дратівливості, під час яких дістається оточуючим
9. У мене не буває смутку і суму, але може бути озлоблення і гнів
10. Щонайменші неприємності сильно зачіпають мене
11. Через хворобу у мене завжди тривожний настрій
12. Мій настрій звичайно буває таким же, як у оточуючих мене людей
0. Жодне з визначень до мене не підходить

Сон і пробудження від сну

1. Прокинувшись, я відразу примушую себе встати
2. Ранок для мене - найважчий час доби
3. Якщо мене щось турбує, я довго не можу заснути
4. Я погано сплю вночі і відчуваю сонливість вдень

5. Я сплю мало, але встаю бадьорим; сни бачу рідко
6. З ранку я більш активний і мені легше працювати, ніж увечері
7. У мене поганий і неспокійний сон і часто бувають тужливі сновидіння
8. Безсоння у мене настає періодично без особливих причин
9. Я не можу спокійно спати, якщо вранці треба встати в певну годину
10. Вранці я встаю бадьорим і енергійним
11. Я прокидаюся з думкою про те, що сьогодні треба буде зробити
12. Ночами у мене бувають напади страху
13. З ранку я відчуваю повну байдужість до всього
14. Я можу вільно регулювати свій сон
15. Ночами мене особливо переслідують думки про мою хворобу
16. Уві сні мені бачаться усякі хвороби
0. Жодне з визначень до мене не підходить

Апетит і відношення до їжі

1. Нерідко я соромлюся їсти при сторонніх людях
2. У мене добрий апетит
3. У мене поганий апетит
4. Я люблю ситно поїсти
5. Я їм із задоволенням і не люблю обмежувати себе в їжі
6. Мені легко можна зіпсувати апетит
7. Я боюся зіпсованої їжі і завжди ретельно перевіряю її свіжість і доброякісність
8. Їжа мене цікавить перш за все як засіб підтримати здоров'я
9. Я прагну дотримуватися дієти, яку сам розробив
10. Їжа не приносить мені ніякого задоволення
0. Жодне з визначень до мене не підходить

Відношення до хвороби

1. Моя хвороба мене лякає
2. Я так втопився від хвороби, що мені байдуже, що зі мною буде
3. Прагну не думати про свою хворобу і жити безтурботним життям
4. Моя хвороба якнайбільше пригнічує мене тим, що люди стали сторонитися мене
5. Без кінця думаю про всі можливі ускладнення, пов'язані з хворобою
6. Я думаю, що моя хвороба невиліковна і нічого доброго мене не чекає
7. Вважаю, що моя хвороба запущена через неухвалу і неуміння лікарів
8. Вважаю, що небезпеку моєї хвороби лікарі перебільшують
9. Прагну перебороти хворобу, працювати як раніше і навіть ще більше
10. Я відчуваю, що моя хвороба набагато важча, ніж це можуть визначити лікарі
11. Я здоровий, і хвороби мене не турбують
12. Моя хвороба протікає абсолютно незвичайно - не так, як у інших, і тому вимагає особливої уваги
13. Моя хвороба мене дратує, робить нетерплячим, запальним
14. Я знаю, з чієї вини я захворів, і не пробачу цього ніколи
15. Я всіма силами прагну не піддаватися хворобі
0. Жодне з визначень до мене не підходить

Відношення до лікування

1. Уникаю всякого лікування - сподіваюся, що організм сам переборе хворобу, якщо про неї трохи менше думати
2. Мене лякають труднощі і небезпеки, пов'язані з майбутнім лікуванням
3. Я був би готовий на найбільшнше і навіть небезпечне лікування, аби позбавитися хвороби
4. Я не вірю в успіх лікування і вважаю його марним
5. Я шукаю нові способи лікування, але, на жаль, у всіх них постійно розчаровуюся
6. Вважаю, що мені призначають багато непотрібних ліків, процедур, мене умовляють на нікчемну операцію
7. Усякі нові ліки, процедури і операції викликають у мене нескінченні думки про ускладнення і небезпеки, з ними зв'язаних
8. Від лікування мені стає тільки гірше
9. Ліки і процедури нерідко чинять на мене таку незвичайну дію, що це вражає лікарів
10. Вважаю, що серед способів лікування, що застосовуються, є настільки шкідливі, що їх слід було б заборонити
11. Вважаю, що мене лікують неправильно
12. Я ніякого лікування не потребую
13. Мені набридло нескінченне лікування, хочу тільки, щоб мені дали спокій
14. Я уникаю говорити про лікування з іншими людьми
15. Мене дратує і озлоблює, коли лікування не дає покращання
0. Жодне з визначень до мене не підходить

Відношення до лікарів і медперсоналу

1. Головним у всякому медичному працівнику я вважає увагу до хворого
2. Я хотів би лікуватися у такого лікаря, у якого велика популярність
3. Вважаю, що захворів якнайбільше з вини лікарів
4. Мені здається, що лікарі мало що розуміють в моїй хворобі і лише вдають, що лікують
5. Мені все одно хто і як мене лікує
6. Я часто турбуюся про те, що не сказав лікарю щось важливе, що може вплинути на успіх лікування
7. Лікарі і медперсонал нерідко викликають у мене неприязнь
8. Я звертаюся то до одного, то до іншого лікаря, оскільки не упевнений в успіху лікування
9. З великою повагою я відношуся до медичної професії
10. Я не раз переконувався, що лікарі і медперсонал неухважно і несумлінно виконують свої обов'язки
11. Я буваю нетерплячим і дратівливим з лікарями і персоналом і потім жалкую про це
12. Я здоровий і допомоги лікарів не потребую
13. Вважаю, що лікарі і медперсонал на мене даремно витрачають час
0. Жодне з визначень мені не підходить

Відношення до рідних і близьких

1. Я настільки поглинений думками про мою хворобу, що справи близьких мене перестали хвилювати
2. Я прагну рідним і близьким не показувати виду, який я хворий, щоб не затьмарювати їм настрою
3. Близькі марно хочуть зробити з мене тяжкохворого
4. Мене турбують думки, що через мою хворобу моїх близьких чекають труднощі і знегоди
5. Мої рідні не хочуть зрозуміти тяжкості моєї хвороби і не співчують моїм стражданням
6. Близькі не зважають на мою хворобу і хочуть жити в своє задоволення
7. Я соромлюся своєї хвороби навіть перед близькими
8. Через хворобу загубився всякий інтерес до справ і хвилювань близьких і рідних
9. Через хворобу я став в тягар близьким
10. Здоровий вигляд і безтурботне життя близьких викликають у мене неприязнь
11. Я вважаю, що захворів через моїх рідних
12. Я прагну трохи менше доставляти тягот і турбот моїм близьким через мою хворобу
0. Жодне з визначень до мене не підходить

Відношення до роботи (навчання)

1. Хвороба робить мене нікуди не годним працівником (нездатним вчитися)
2. Я боюся, що через хворобу я позбудуся хорошої роботи (доведеться піти з гарного навчального закладу)
3. Моя робота (навчання) стала для мене абсолютно байдужою
4. Через хворобу мені стало не до роботи (не до навчання)
5. Весь час турбуюся, що через хворобу можу допустити помилку на роботі (не справитися з навчанням)
6. Вважаю, що хвороба моя через те, що робота (навчання) чинить шкоду моєму здоров'ю
7. На роботі (по місцю навчання) абсолютно не зважають на мою хворобу і навіть прискіпуються до мене
8. Не вважаю, що хвороба може перешкодити моїй роботі (навчанню)
9. Я стараюся, щоб на роботі (по місцю навчання) трохи менше б знали і говорили про мою хворобу
10. Я вважаю, що не дивлячись на хворобу, треба продовжувати роботу (навчання)
11. Хвороба зробила мене на роботі (на навчанні) непосидючим і нетерплячим
12. На роботі (за навчанням) я прагну забути про свою хворобу
13. Всі дивуються і захоплюються тим, що я успішно працюю (вчуся) не дивлячись на хворобу
14. Моє здоров'я не заважає мені працювати (вчитися) там, де я хочу
0. Жодне з визначень до мене не підходить

Відношення до оточуючих

1. Мені тепер все одно хто мене оточує і хто біля мене
2. Мені хочеться тільки, щоб оточуючі залишили мене у спокої
3. Коли я захворів всі про мене забули
4. Здоровий вигляд і життєрадісність оточуючих викликають у мене роздратування
5. Я стараюся, щоб оточуючі не помічали моєї хвороби
6. Моє здоров'я не заважає мені спілкуватися з оточуючими, скільки мені хочеться
7. Мені б хотілося, щоб оточуючі випробували на собі, як важко хворіти
8. Мені здається, що оточуючі стороняться мене через мою хворобу
9. Оточуючі не розуміють моєї хвороби і моїх страждань
10. Моя хвороба і те, як я її переносю, дивують і вражають оточуючих
11. З оточуючими я прагну не говорити про мою хворобу
12. Моє оточення довело мене до хвороби, і я цього не пробачу
13. Серед оточуючих я тепер бачу, як багато людей страждають від хвороб
14. Спілкування з людьми мені тепер стало швидко набридати і навіть дратує мене
15. Моя хвороба не заважає мені мати друзів
0. Жодне з визначень до мене не підходить

Відношення до самоти

1. Віддаю перевагу самоті, тому що одному мені стає легше
2. Я відчуваю, що хвороба прирікає мене на повну самоту
3. Наодинці я прагну знайти яку-небудь цікаву і потрібну роботу
4. Наодинці мене починають особливо переслідувати думки про хворобу, ускладнення, майбутні страждання
5. Часто, залишившись наодинці, я швидше заспокоююся: люди мене стали сильно дратувати
6. Соромлячись хвороби, я прагну віддалитися від людей, а наодинці скучаю по людях
7. Уникаю самоти, щоб не думати про свою хворобу
8. Мені стало все одно: що бути серед людей, що залишатися наодинці
9. Бажання побути одному залежить у мене від обставин і настрою
10. Я боюся залишатися наодинці через побоювання, зв'язані з хворобою
0. Жодне з визначень до мене не підходить.

Відношення до майбутнього

1. Хвороба робить моє майбутнє сумним і сумовитим
2. Моє здоров'я не дає поки ніяких підстав турбуватися за майбутнє
3. Я завжди сподіваюся на щасливе майбутнє, навіть в найвідчайдушніших положеннях
4. Не вважаю, що хвороба може істотно відобразитися на моєму майбутньому
5. Акуратним лікуванням і дотриманням режиму я сподіваюся добитися покращання здоров'я в майбутньому
6. Своє майбутнє я цілком пов'язую з успіхом в моїй роботі (навчанню)

7. Мені стало байдуже, що стане зі мною в майбутньому
8. Через мою хворобу я в постійній тривозі за моє майбутнє
9. Я упевнений, що в майбутньому розкриються помилки і халатність тих, через кого я захворів
10. Коли я думаю про своє майбутнє, мене охоплюють туга та роздратування на інших людей
11. Через хворобу я дуже турбуюся за своє майбутнє
0. Жодне з визначень до мене не підходить.

РЕЄСТРАЦІЙНИЙ БЛАНК

ФІО _____
 Вік _____
 Пол М/Ж _____

Самопочуття: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 0

Настрій: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 0

Сон і пробудження від сну: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 0

Апетит і відношення до їжі: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 0

Відношення до хвороби: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 0

Відношення до лікування: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 0

Відношення до лікарів і медперсоналу: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 0

Відношення до рідних і близьких: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 0

Відношення до роботи (навчання): 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 0

Відношення до оточуючих: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 0

Відношення до самоти: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 0

Відношення до майбутнього: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 0

Обробка: за кожен збіг вибраної відповіді з нормативним (нормативи приведені нижче) нараховується один бал по тому або іншому типу психічного реагування. Якщо в нормативному трафареті відмічені декілька типів на одну відповідь, то бали нараховуються по всіх з них.

Нормативний трафарет:

<i>Самопочуття</i>	<i>Настрій</i>
1.Г	1.Ф
2.3	2.ННТЯ
3.Г	3.ООС
4.П	П4.Г
5.І	5.ИЯ
6.Н	6.ТН
1.І	7.А
10.ТН	10.П
11.ТТО	
<i>Сон і пробудження від сну</i>	<i>Апетит і відношення до їжі</i>
3.ТНО	1.С
4.А	2.ФП

11.3	СЗ.И
12.0	5.3
15.0	7.І
	8.Р
	9.І
<i>Відношення до хвороби</i>	<i>Відношення до лікування</i>
1.Т	10.П
2.АА	11.П
3.ФФ	14.Г
4.З	О.ЗФР
5.	ОО
6.	І
7.	П
8.	З
9.	РР
10.І	
<i>Відношення до лікарів і Медичног оперсоналу</i>	<i>Відношення до рідних і близьких</i>
1.Г	2.СР
2.І	5.І
3.П	7.Я
8.Я	12.ГРР
9.Г	
10.НП	
<i>Відношення до роботи (навчанню)</i>	<i>Відношення до оточуючих</i>
1.А	6.33
5.З	9.Я
7.0	14.І
8.Ф	15.Г
9.Р	
10.РР	
<i>Відношення до самоти</i>	<i>Відношення до майбутнього</i>
1.АС	1.АА
5.НЯ	2.3Ф
9.ГФ	4.33
10.ЦЯ	5.ГТ
0.Ф	7.А
8.ИСЯЯ	9.П

Інтерпретація: висновок про переважаючий тип психічного реагування на захворювання робиться на підставі порівняння одержаних при обробці даних випробовуваного по всіх типах реагування з мінімальними діагностичними числами. Діагностуються лише ті типи, які виявляються рівними або перевищуючими відповідне мінімальне діагностичне число.

Позначення:

Г - гармонійний, Т - тривожний, І - іпохондричний, М - меланхолійний, А - апатичний, Н - неврастенічний, П - obsесивно-фобічний, З - сенситівний, Я - егоцентричний,
Ф - ейфорічний, З - анозогнозічний, Р - ергопатичний, П - паранояльний.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

4. Рубинштейн С.Я. Экспериментальные методики патопсихологии и опыт их применения в клинике (практическое руководство). – М., 1970.
5. Блейхер В.М. Клиническая патопсихология. – Т., 1976.
6. Яссман Л.В., Данюков В.Н. Основы детской психопатологии: Учебно-методическое пособие для психологических факультетов педагогических вузов. – М., 1999.
7. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология. – М.: МЕДпресс-информ, 2002.
8. Левченко И.Ю. Патопсихология: Теория и практика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2000.
9. Клиническая психология: Учебник / Под ред. Б.Д.Карвасарского. – СПб.: Питер, 2002.
10. Справочник по психологии и психиатрии детского и подросткового возраста / Под общей ред. С.Ю.Циркина. – СПб.: Питер, 2001.

**ДОДАТКИ ДО ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ №1
«ПАТОПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ»**

ДОДАТОК 1

БЛАНК МЕТОДИКИ „КОРЕКТУРНА ПРОБА”

0334982226377917966034177274623025163998
6447362305924792192769454106197628961898
2275512343220299531473180404219598897078
5840653423917284246160268127908039034332
3214872761883896355178095061880519697410
5058157501947031026625345492069117600907
7383131850554396282066318614377001590132
6083772273492947609609664106941659235236
4590264096466949565225706239559117439481
9195064249668828823178087076021759156086
0547743880458127142874193849793186069724
7104896752695515273229421551458549764723
6338352447823743294757485291864444195641
6544506463651467321865102251627793003931
8735875101338754790384576797213574130141
0169610837329976968733105149358966102168
2418843793912202683441842090650763431318
8064547072881558581178049311198548111388
6401732065322118689447371459630005821043
9023543959692404303805609296262341181985
3571380869004255215674628548007574994558
0878784003319559663758516965158835767566
8735706799838227093102282483349412621233
6310020477923498566166510867699214928089
6905369487101471548799464394073544161546
3416260243444484080451975251684670044432
9393427676566082469563380125693828567270
2797953601081373986160953509027372783083
9744484288429273665046075744191812481624
6627060901968787630042854287112722653727
6672181150490424731543834770880476212674
5499508884286319308227951288757545926375
3701786293291316835948431675156588760698
2203940192599696015038172055345571693761
7002339483052397069294653050888864328528
4164982408321966052533253025982117912292
4729266547033804272333011950091305865985
4421269713363602701710898761208060993365
6671301034787011596029793279736309649526
4769168003000025493699131885658501551371
8841235962791649992848266408386882557911
1801521272392604841083104555076687054534
2571416754517638566109810268306385093385
4847165706078735998777593521813700808166
2970350479432717802809318919075762082121
2831786590919125443865790336817725199202
3353572290182944764459102215695298999205
4112597757763248788456790504530760272432
1113553251407481755028148372780493427613

БЛАНК МЕТОДИКИ „ТАБЛИЦІ ШУЛЬТЕ”

(табл. №1)

14	18	7	24	21
22	1	10	9	6
16	5	8	20	11
23	2	25	3	15
19	13	17	12	4

БЛАНК МЕТОДИКИ „ТАБЛИЦІ ШУЛЬТЕ”

(табл. №2)

22	25	7	21	11
6	2	10	3	23
17	12	16	5	18
1	15	20	9	24
19	13	4	14	8

БЛАНК МЕТОДИКИ „ТАБЛИЦІ ШУЛЬТЕ”

(табл. №3)

9	5	11	23	20
14	25	17	1	6
3	21	7	19	13
18	12	24	16	4
8	15	2	10	22

БЛАНК МЕТОДИКИ „ТАБЛИЦІ ШУЛЬТЕ”

(табл. № 4)

21	12	7	1	20
6	15	17	3	18
19	4	8	25	13
24	2	22	10	5
9	14	11	23	16

БЛАНК МЕТОДИКИ „ТАБЛИЦІ ШУЛЬТЕ”

(табл. № 5)

5	14	12	23	2
16	25	7	24	13
11	3	20	4	18
8	10	19	22	1
21	15	9	17	6

БЛАНК МЕТОДИКИ „РАХУНОК ЗА КРЕПЕЛІНИМ”

3	4	3	4	4	6	6	2	4	4	7	3	4	8	9	6	7	2	9	8	7
2	5	9	7	8	3	2	4	7	6	5	3	4	4	7	9	7	3	8	9	2
3	8	5	9	3	8	4	2	6	7	9	3	7	4	7	4	3	9	7	2	9
9	5	4	7	5	4	8	9	8	4	8	4	7	2	9	3	6	8	9	4	9
9	5	4	5	2	6	7	3	7	6	3	2	8	6	5	9	4	7	4	7	9
2	9	8	7	2	4	8	4	4	5	4	4	9	7	2	5	9	2	2	6	7
9	2	3	6	3	4	7	8	9	3	9	4	8	9	2	4	2	7	5	7	8
7	4	7	5	4	8	6	9	7	9	2	3	4	9	7	6	4	8	3	4	9
8	6	3	7	6	9	2	9	4	8	2	6	9	4	4	7	6	9	3	7	6
9	8	9	3	4	4	5	6	7	5	4	3	4	8	9	4	7	7	9	7	3
5	8	5	4	4	7	2	6	9	3	4	7	4	2	9	8	4	3	7	5	8
3	4	6	5	7	4	3	5	5	4	2	9	6	2	4	2	9	2	7	2	5
5	2	3	9	3	5	3	2	8	2	9	8	9	4	2	8	7	8	5	4	3
3	4	9	2	4	8	5	2	9	6	4	4	7	6	7	5	6	9	8	6	4
4	9	6	3	4	9	4	8	6	5	7	4	9	3	2	4	7	4	9	8	3
8	4	7	8	9	3	9	3	7	6	5	2	4	4	3	4	8	7	3	9	2

МЕТОДИКА „10 СЛІВ”

Набір слів для пред’явлення:

Син	Море
Чай	Книга
Гриб	Поле
Дим	Осінь
Лось	Театр
Дуб	Голуб
Кров	Війна
Рій	Наука
Сміх	Сонце
Пар	Герой

«ПРОСТІ АНАЛОГІЇ»

1.	риба	Муха
	сітка	решето, комар, кімната, дзижчати, павутина
2.	пальто	Черевик
	гудзик	кравець, магазин, нога, шнурок, шапка

3	коса	Бритва
	трава	сіно, коси, гостра, сталь, інструмент
4	нога	Рука
	чобіт	калоші, кулак, рукавичка, палець, кисть
5	вода	Їжа
	спрага	пити, голод, хліб, рот, холодна
6	паровоз	кінь
	вагона	поїзд, овес, конюшня, сані, візник
7	ранок	зима
	ніч	мороз, день, січень, осінь, сани, санки
8	пісня	картина
	глухий	кривий, сліпий, художник, малюнок, хворий
9	чай	суп
	цукор	вода, тарілка, крупа, сіль, ложка
10	собака	щука
	вовна	вівця, спритність. риба, вудка, луска

МЕТОДИКА „ПРОСТІ АНАЛОГІЇ”

Зліва в колонці написано два слова, між ними є смисловий зв'язок. Наприклад, у парі слів вказано, що риба ловиться сіткою. Справа зверху також написано одне слово, а внизу 5 слів на вибір. Потрібно вибрати з тих 5 слів одне, яке має аналогічне відношення двом словам зліва. Якщо обстежуваний не може цього вирішити, треба йому допомогти, вказавши, що до слова «муха» слід підібрати слово «павутина».

ДОДАТОК 7

МЕТОДИКА „КЛАСИФІКАЦІЯ ПОНЯТЬ”

Назвіть тільки два слова в дужках, які означають поняття, без яких не було б поняття, означеного словом перед дужкою.

1. Ріка (берег, риба, риболов, вода, верба).
2. Місто (будинок, автомобіль, вулиця, велосипедист, вокзал).
3. Газета (телеграма, папір, правда, редактор, додаток).
4. Війна (літак, битва, воїни, гармата, карабін).
5. Хліб (борошно, сіль, дерево, піч, булочна).
6. Читання (слово, книга, очі, малюнок, надруковане).

Назвіть одним словом:

- яблуко, груша, слива;
- береза, сосна, дуб, верба;
- чобіт, черевик, валянок;
- корова, кінь, віслук, свиня;
- Дніпро, Волга, Дон, Десна;
- фізика, хімія, математика, ботаніка.

ДОДАТОК 5

МЕТОДИКА „ПІКТОГРАМА”

Набори слів для запам'ятовування:

1. теплий вечір, 2. голодна дитина, 3. сміливий вчинок, 4. беззубий дід, 5. щастя, 6. перемога, 7. ворожнеча, 8. багатство, 9. мрія, 10. розум, 11. нудьга, 12. надія	1. смачний обід, 2. хвора жінка, 3. темна ніч, 4. снігова буря, 5. любов, 6. сумнів, 7. дружба, 8. справедливість, 9. страх, 10. очікування, 11. космос, 12. сила.

МЕТОДИКА „ВИКЛЮЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ”

Що треба виключити, щоб залишились однорідні предмети?

Рис.1

Рис.2

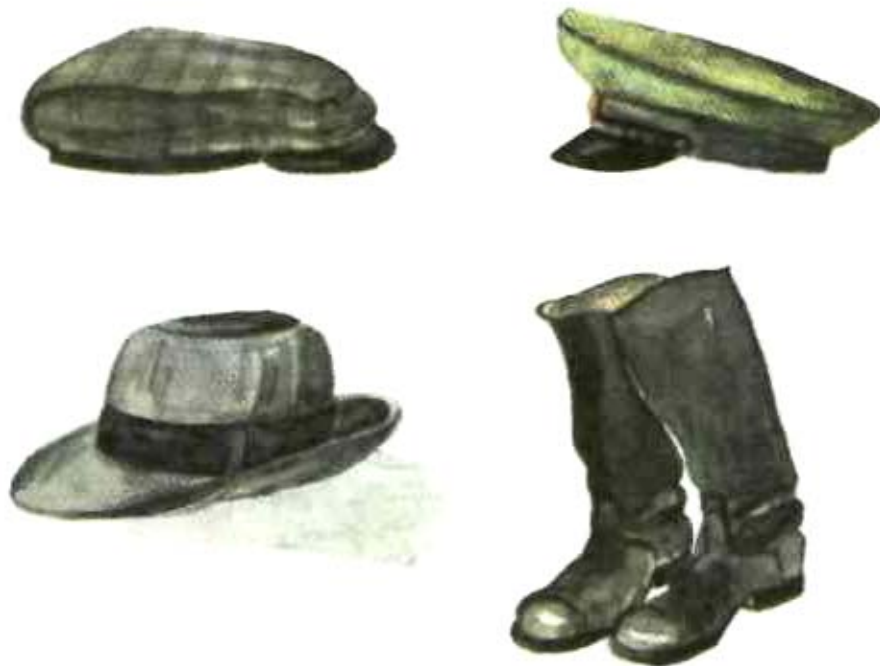
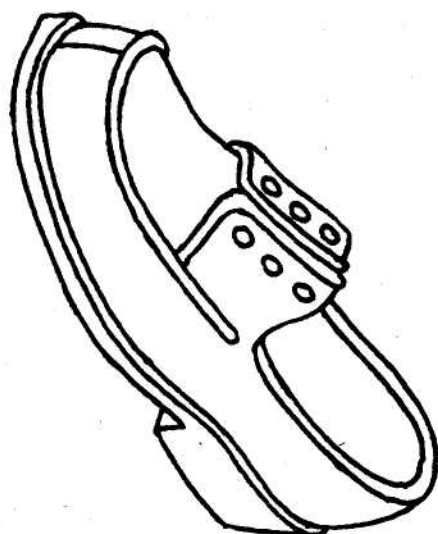
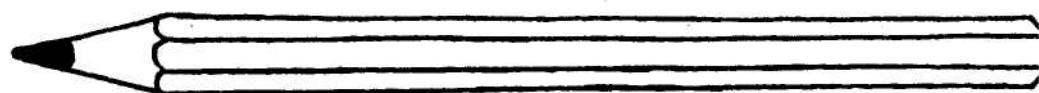
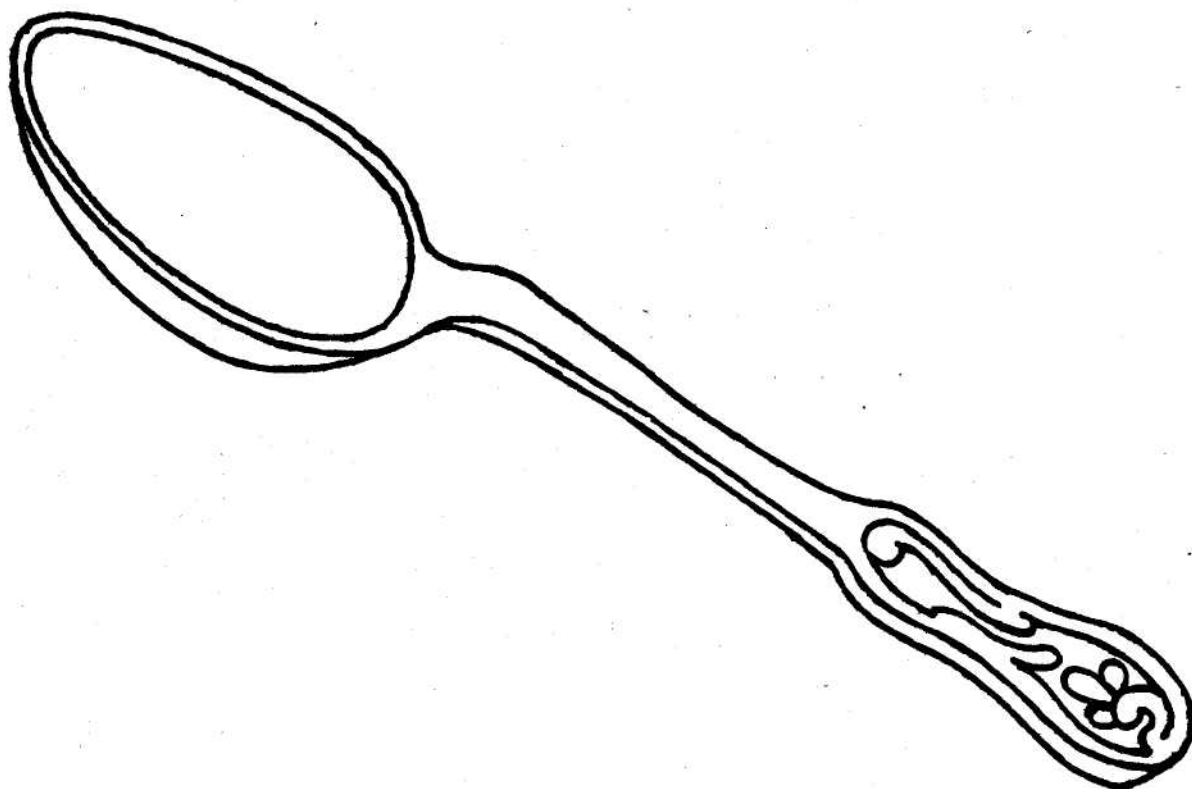

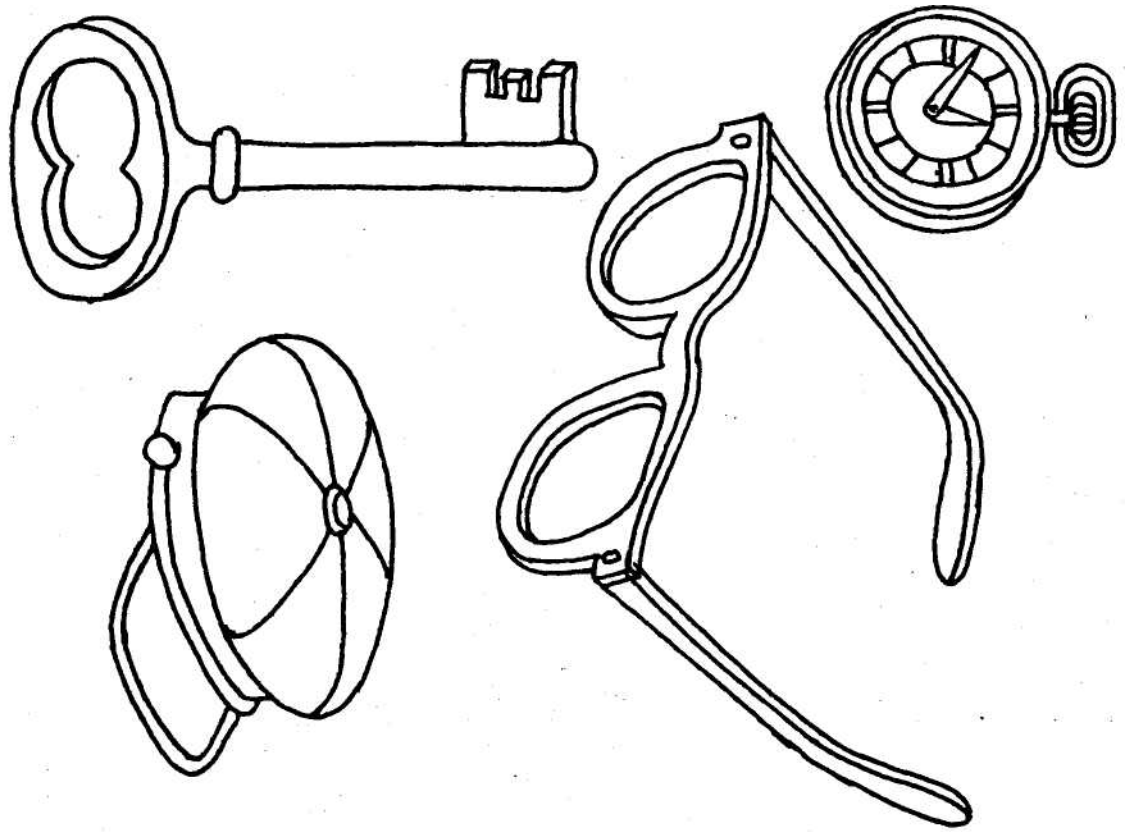
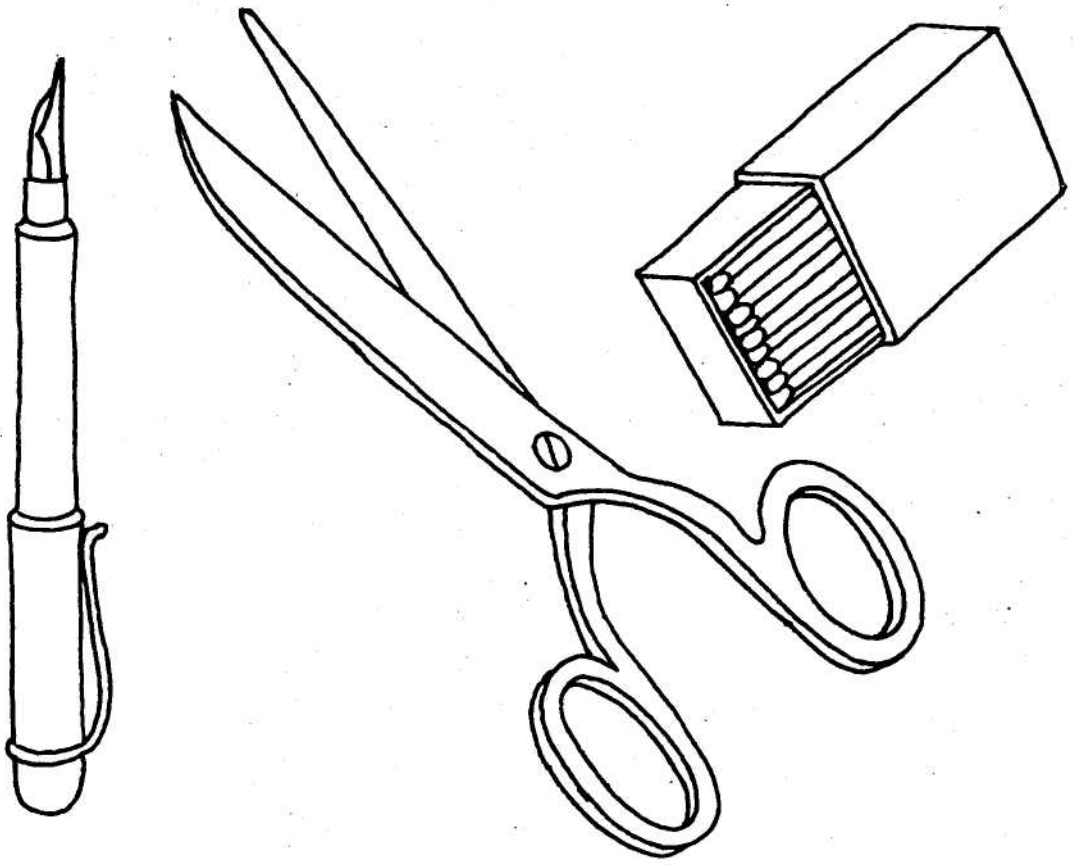
Рис.3

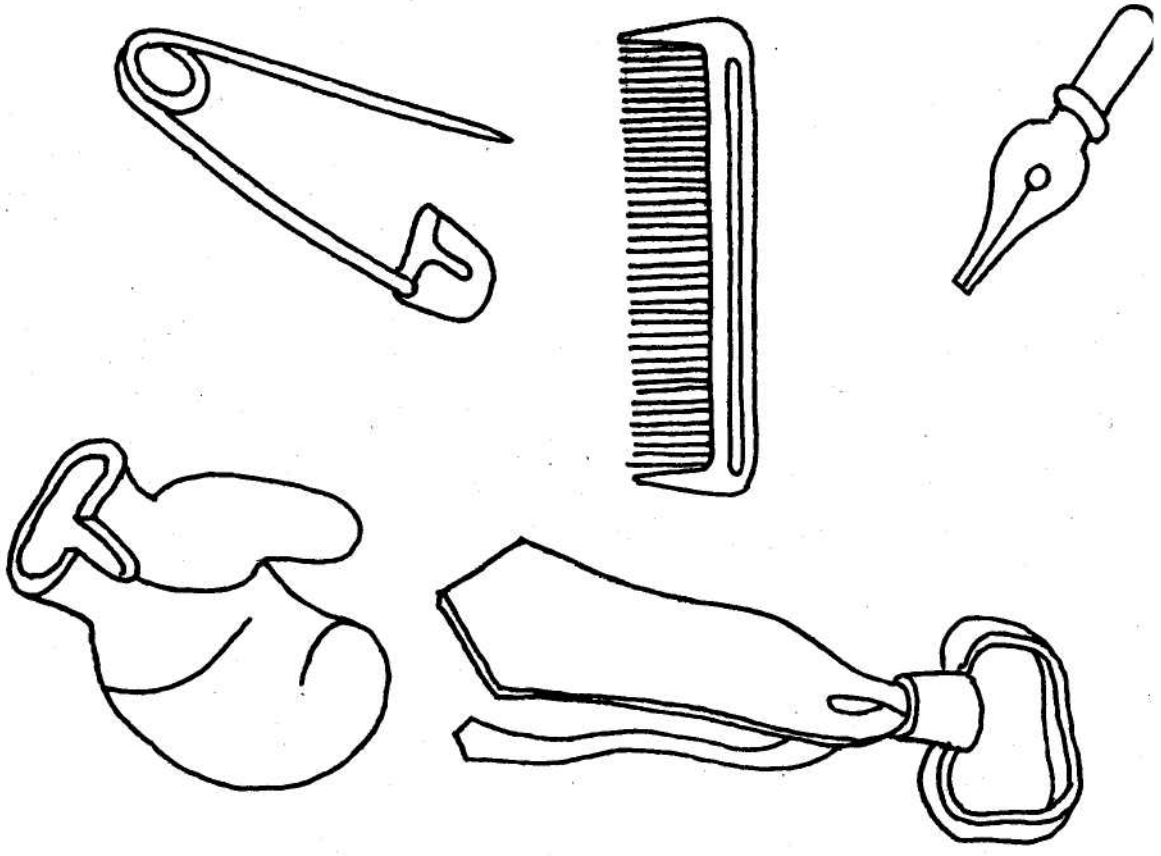
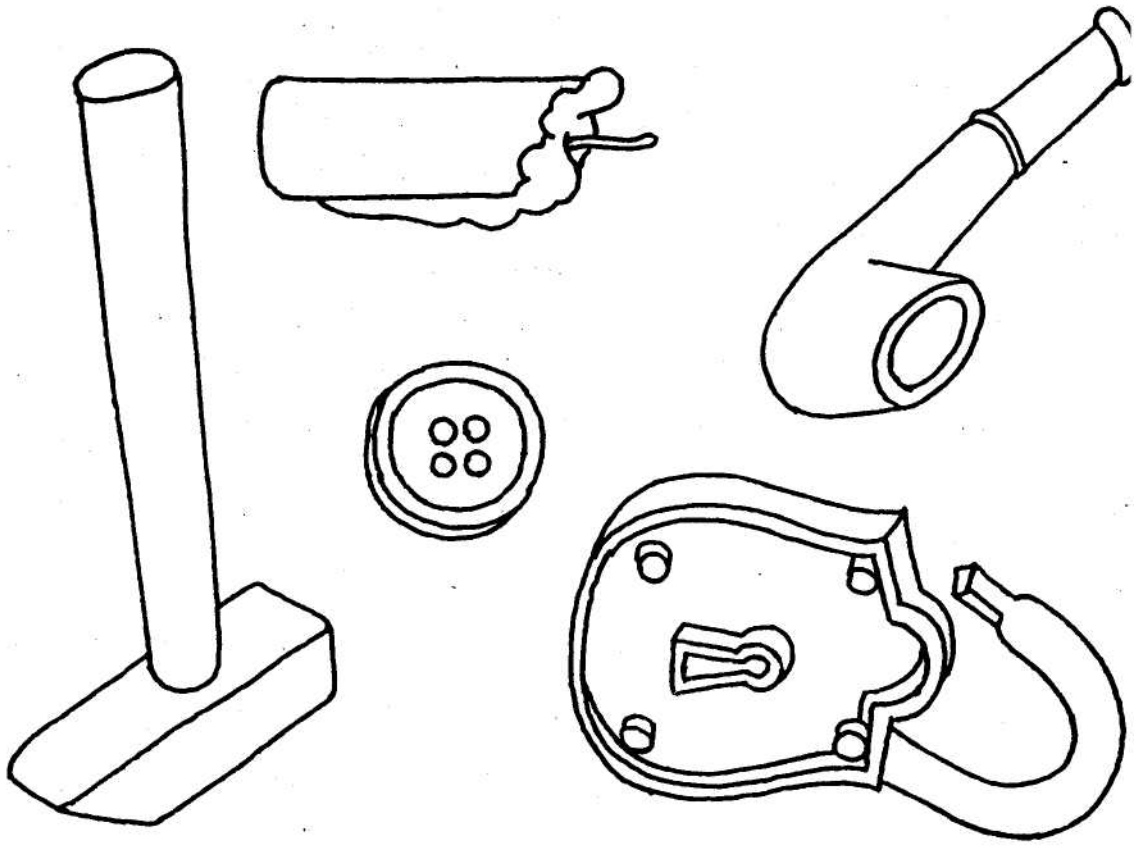

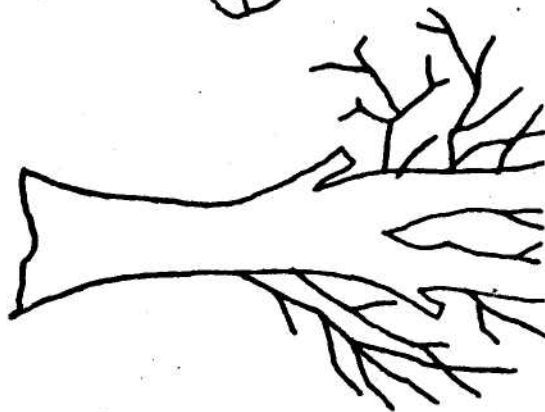
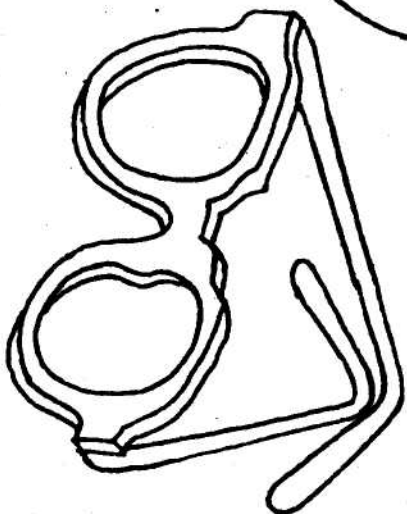
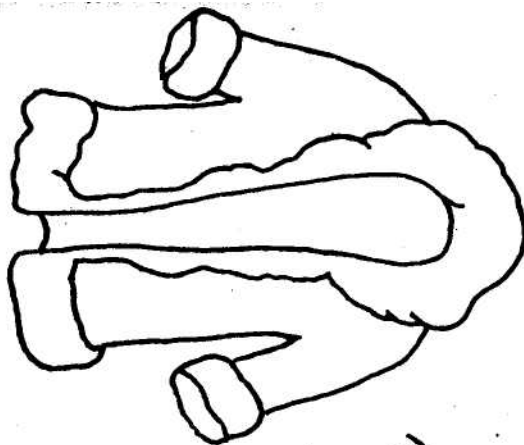
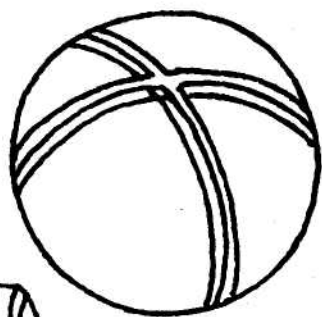
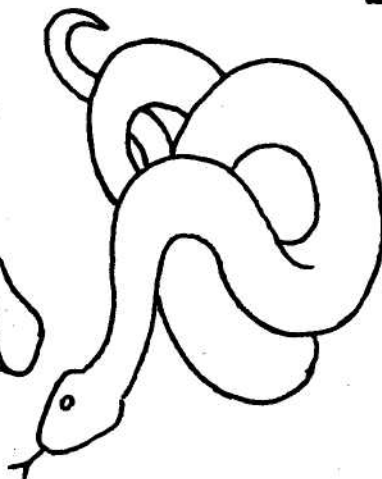
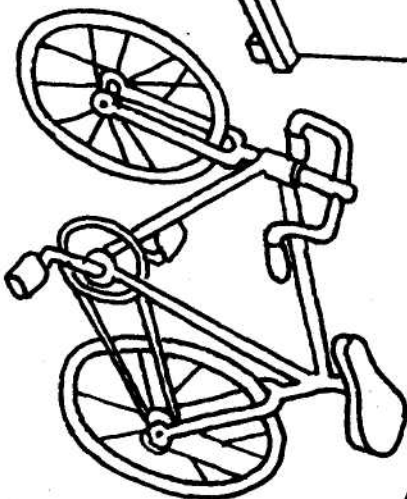
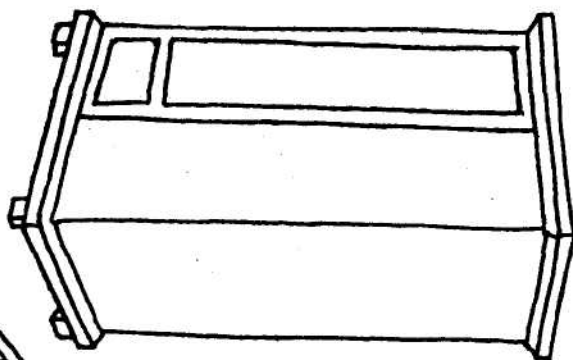
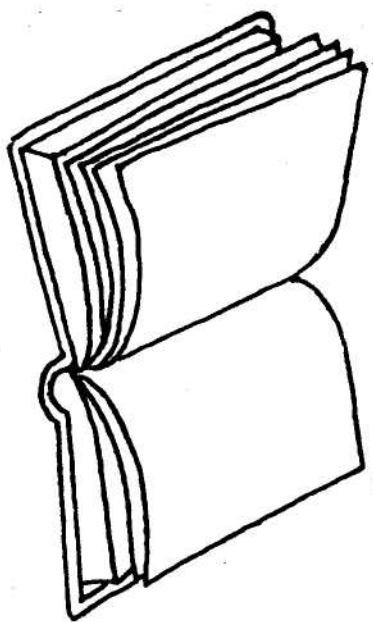
Рис.4

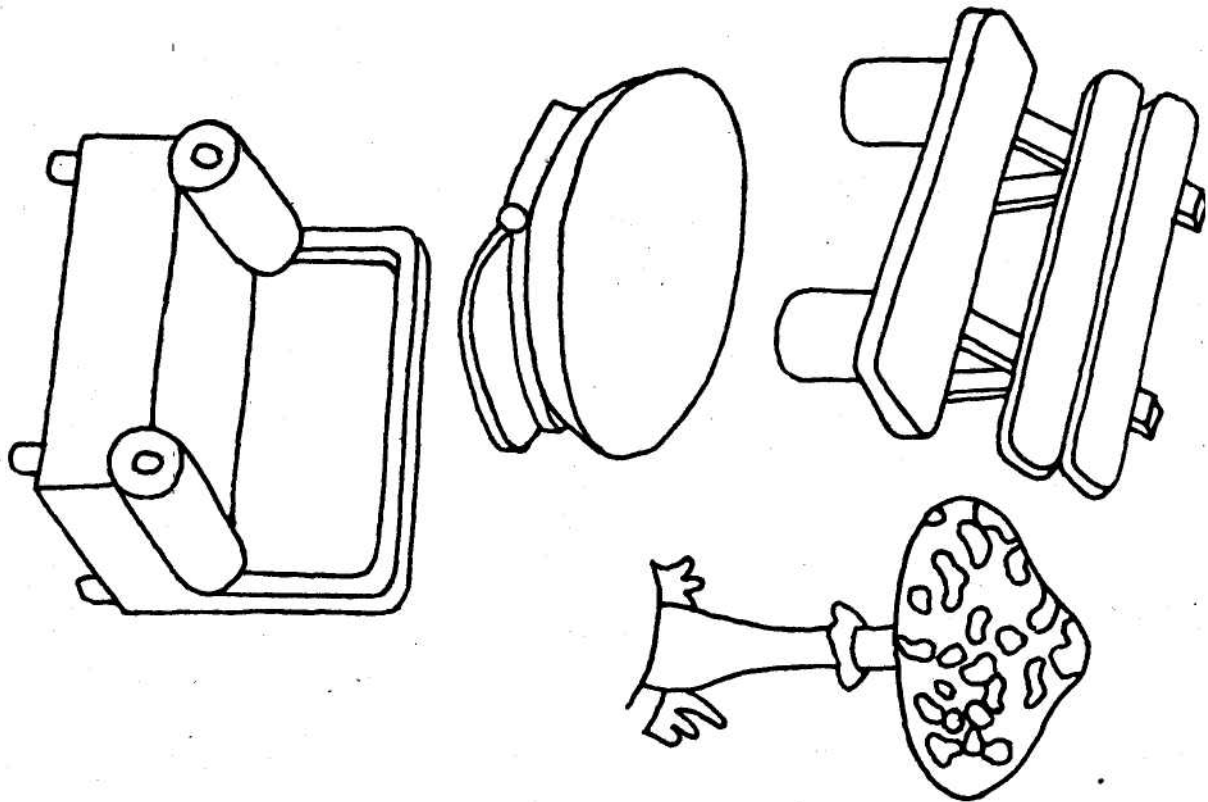
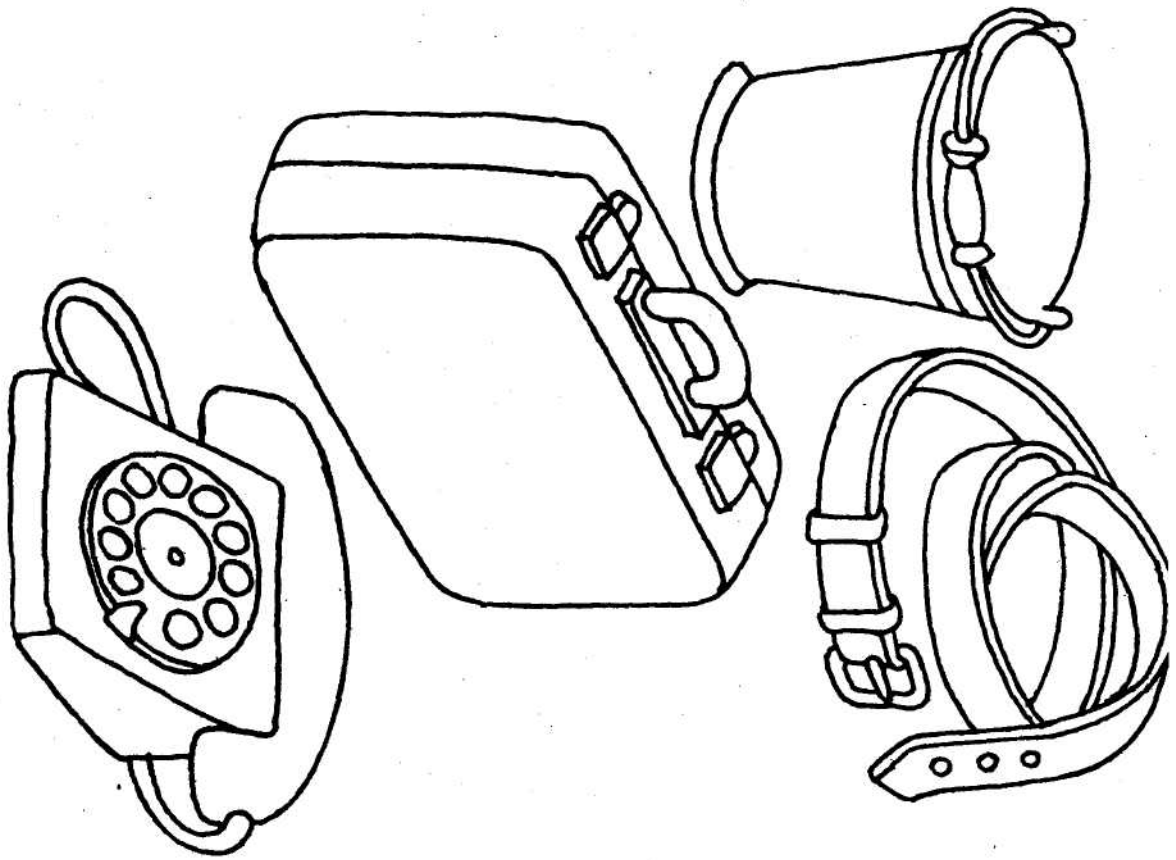
ДОДАТКИ ДО ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ №2
«НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ»

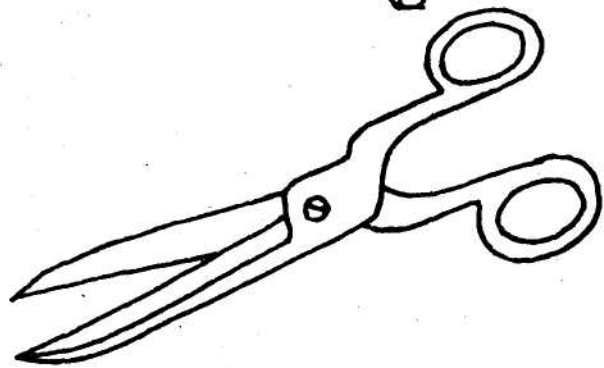
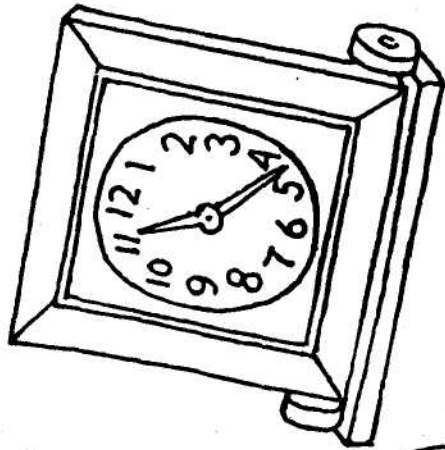
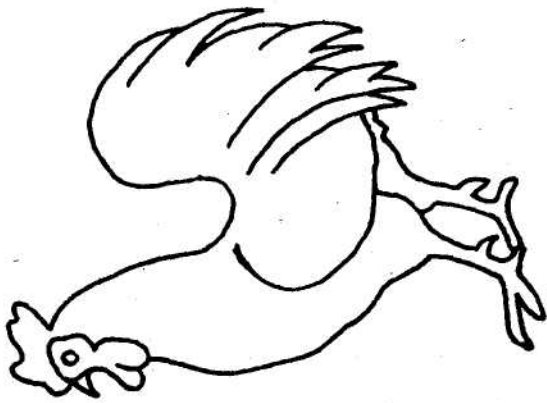
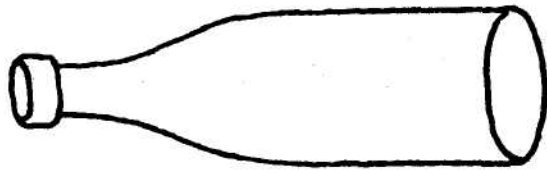
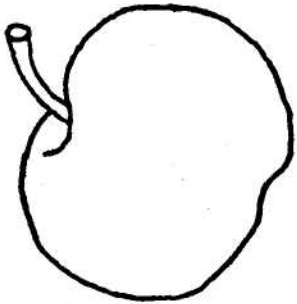
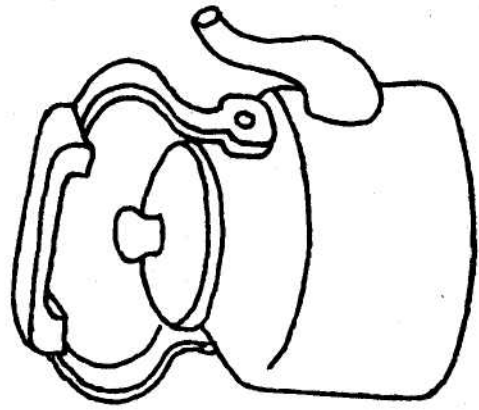
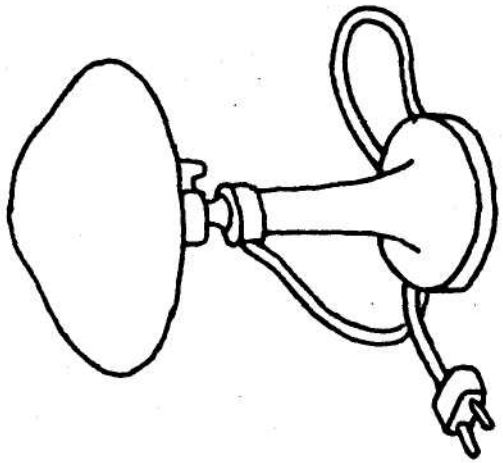

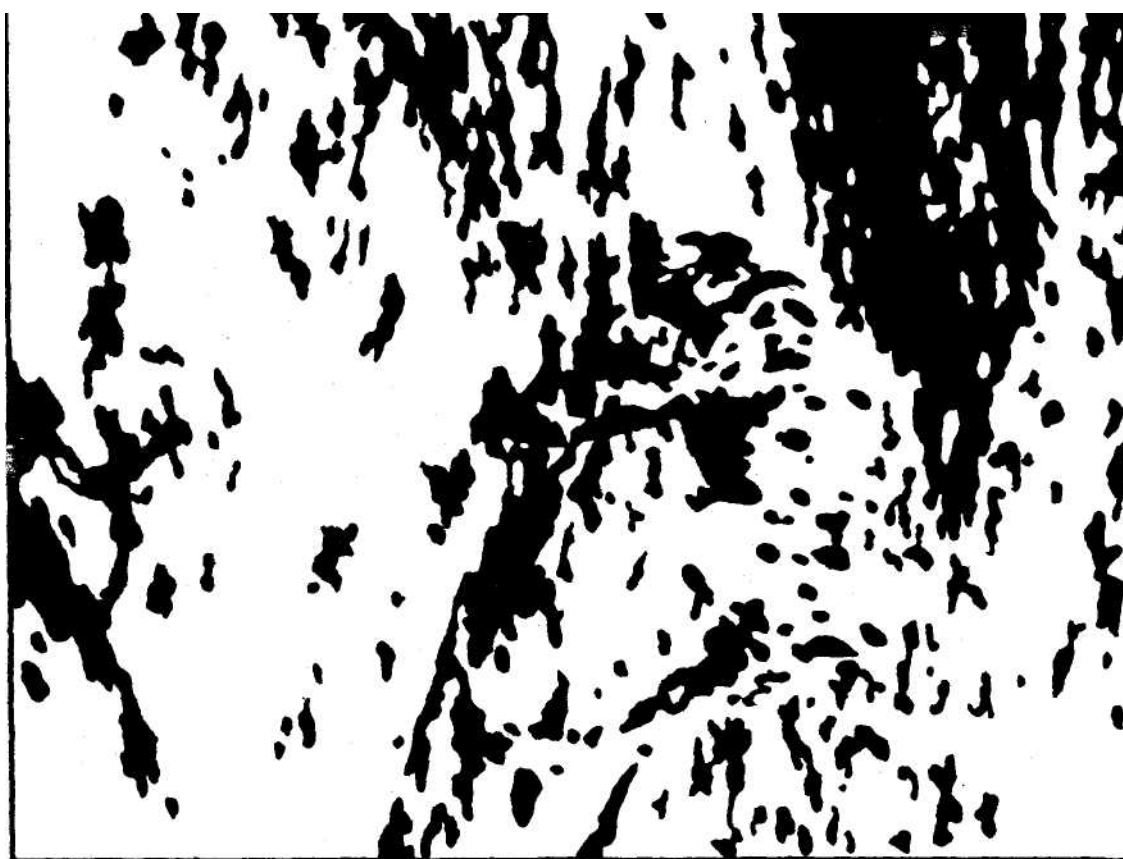
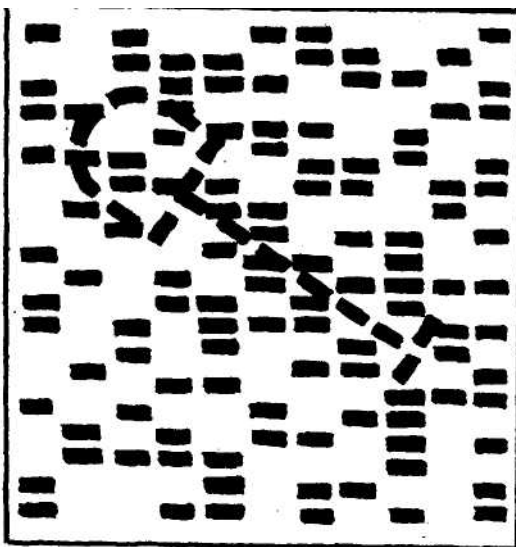
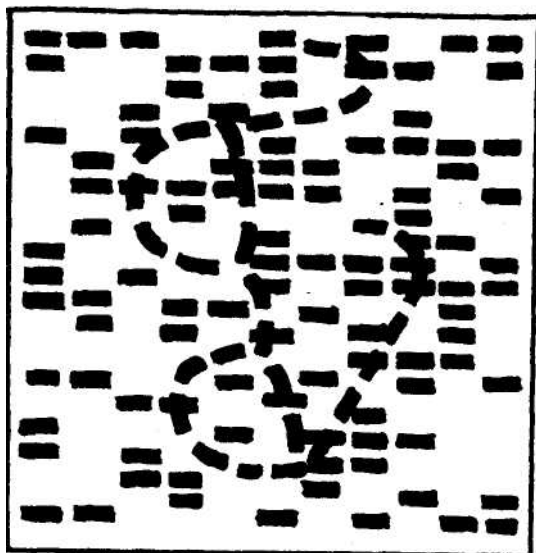

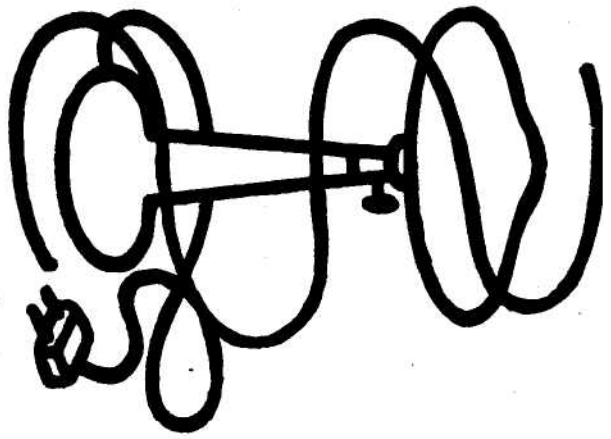
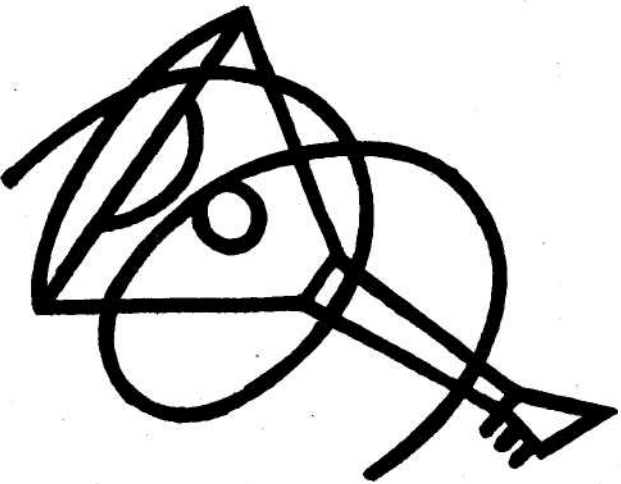
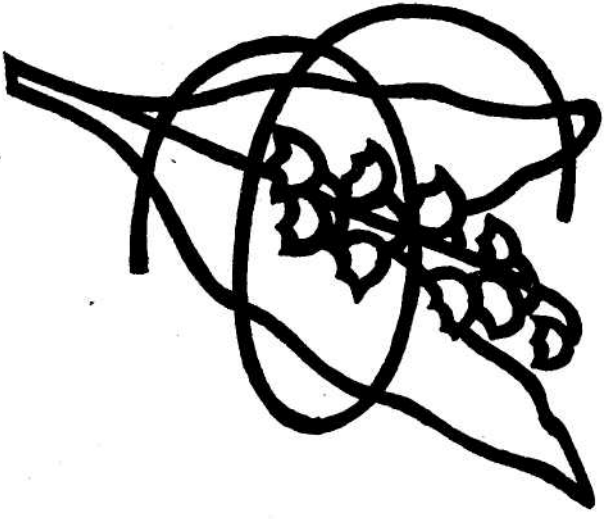
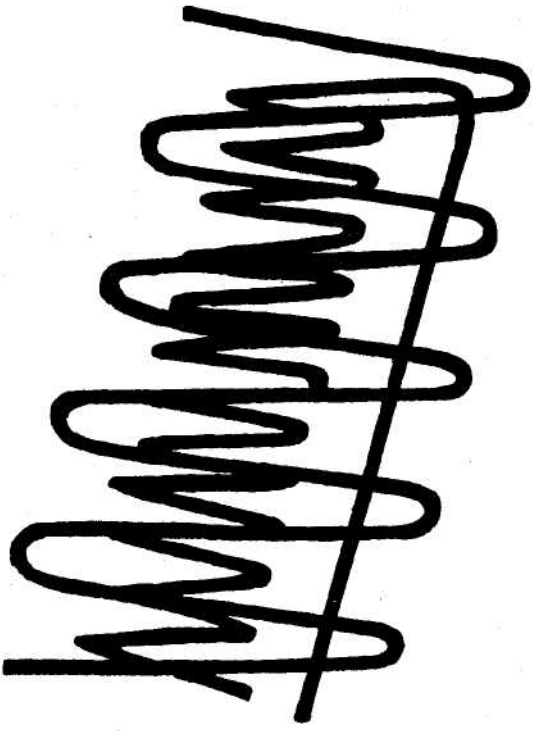

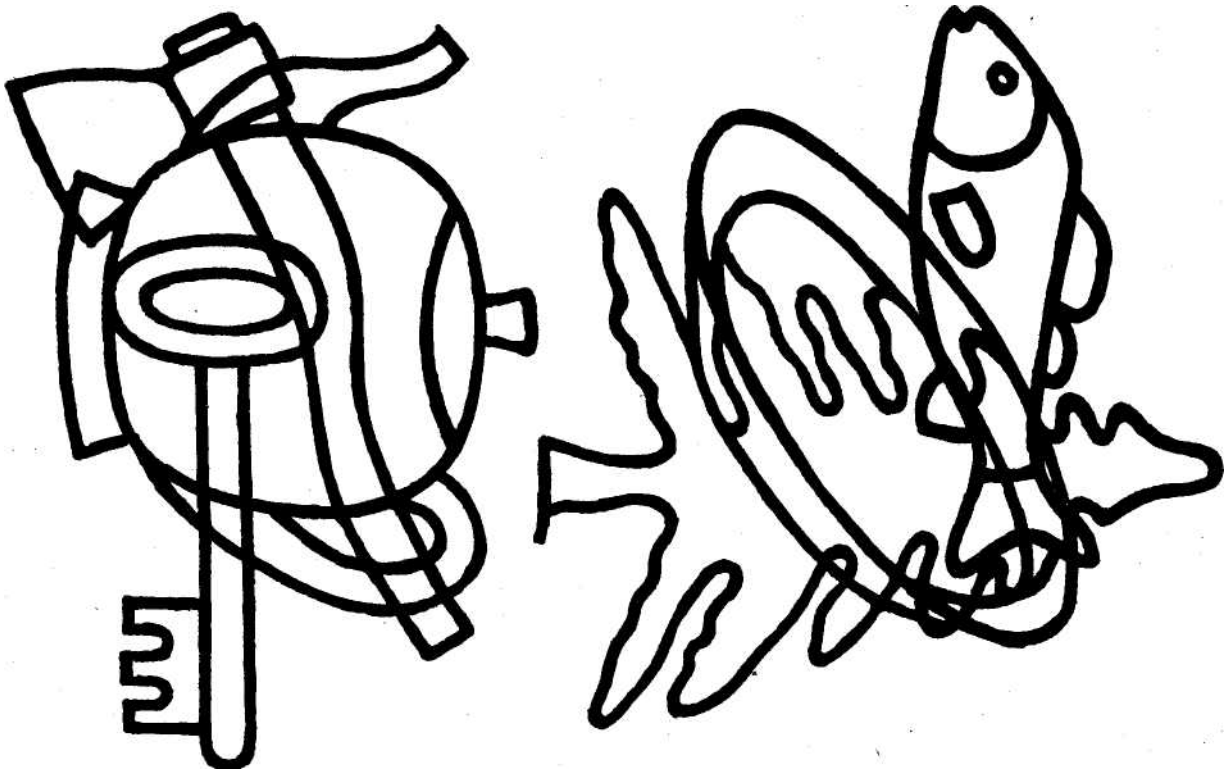

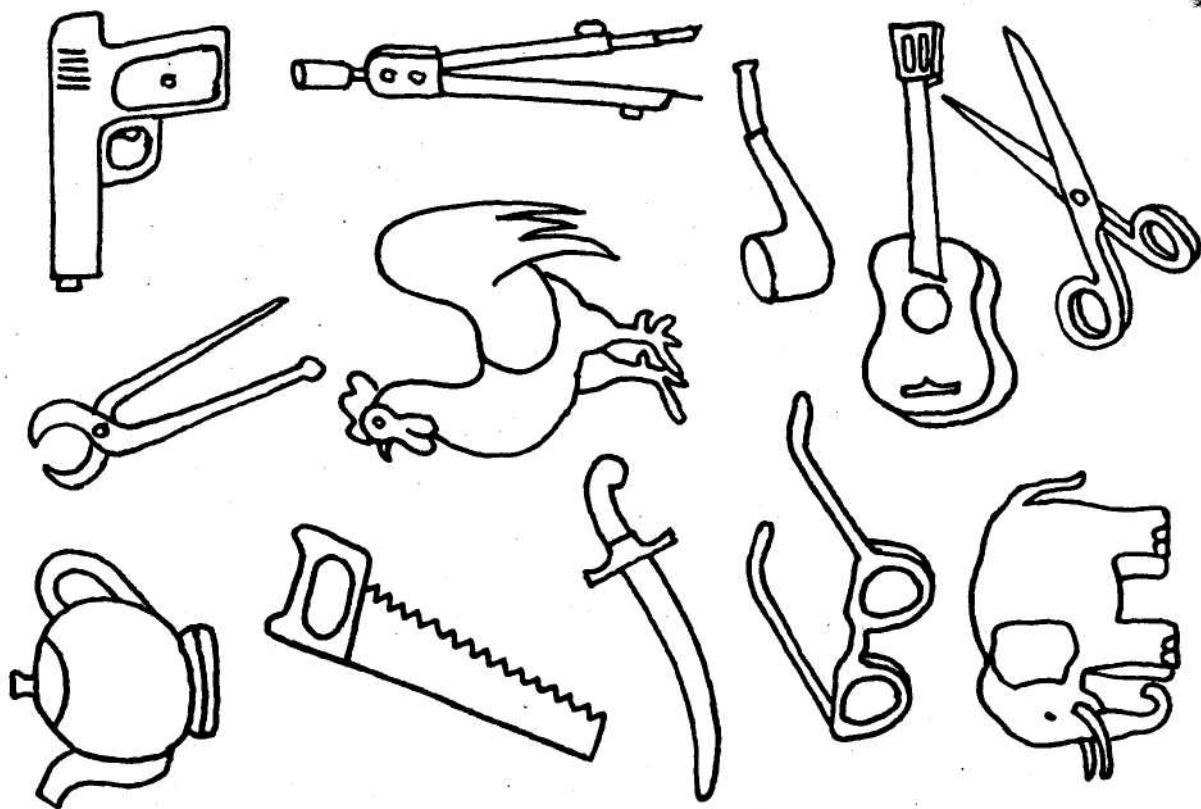
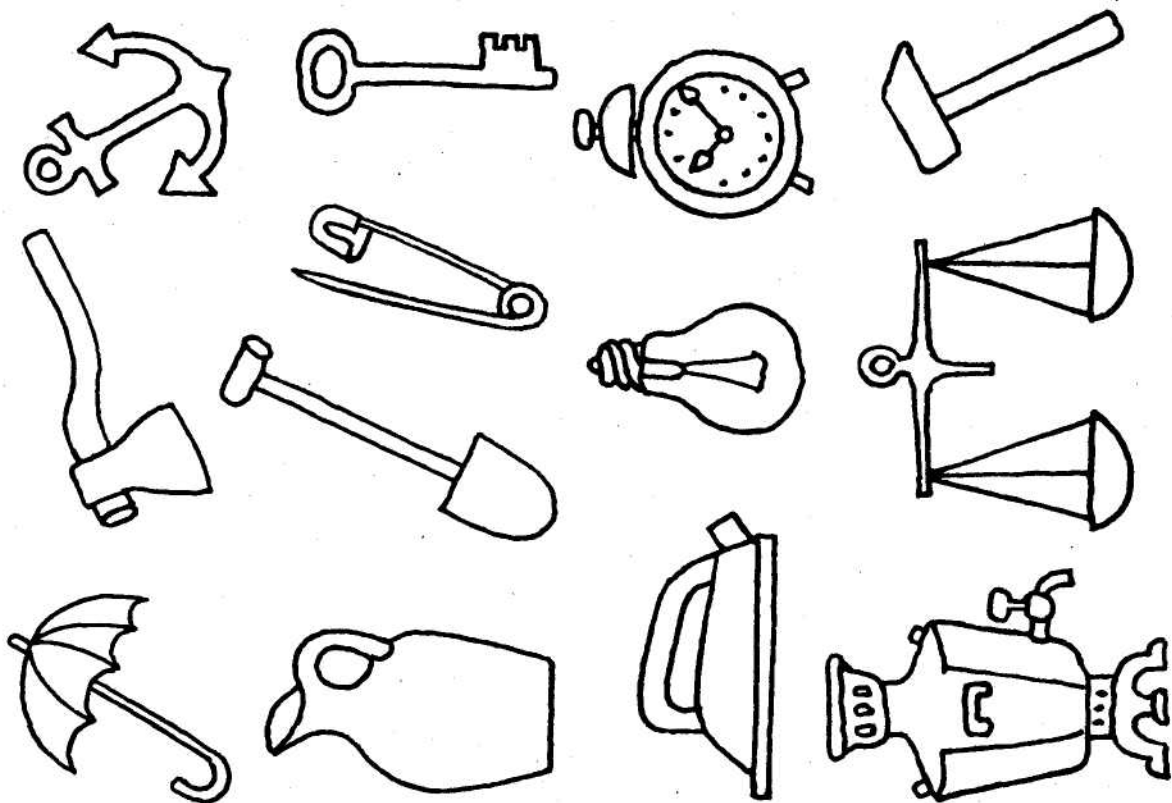

1 2 3 4 6 7 8 9 17 71 1504 12007

VI V IV VII X XI IX 103 14020 017

2+3 = 12+6-2 = 10 2 = 8

8-4 = 34+17-9 = 10 2 = 20

9+5 = 26+18-31 = 10 2 = 12

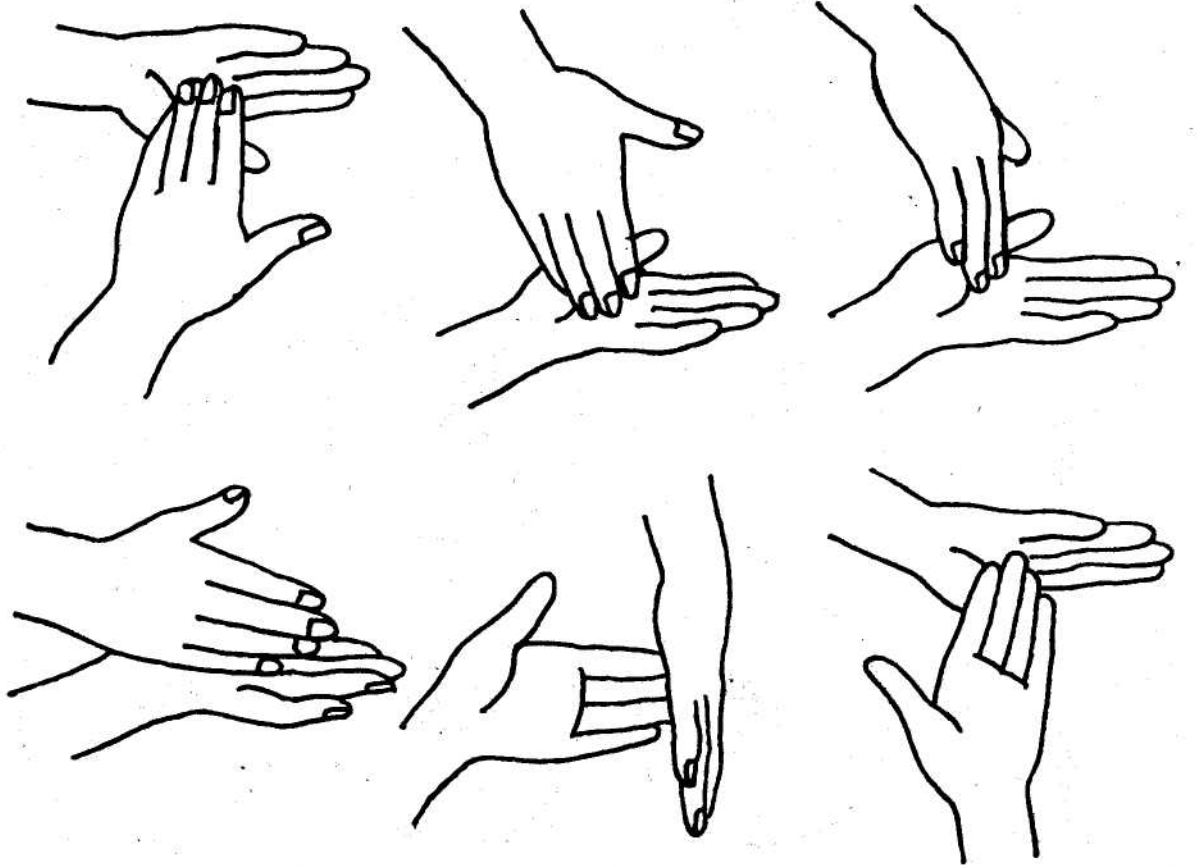
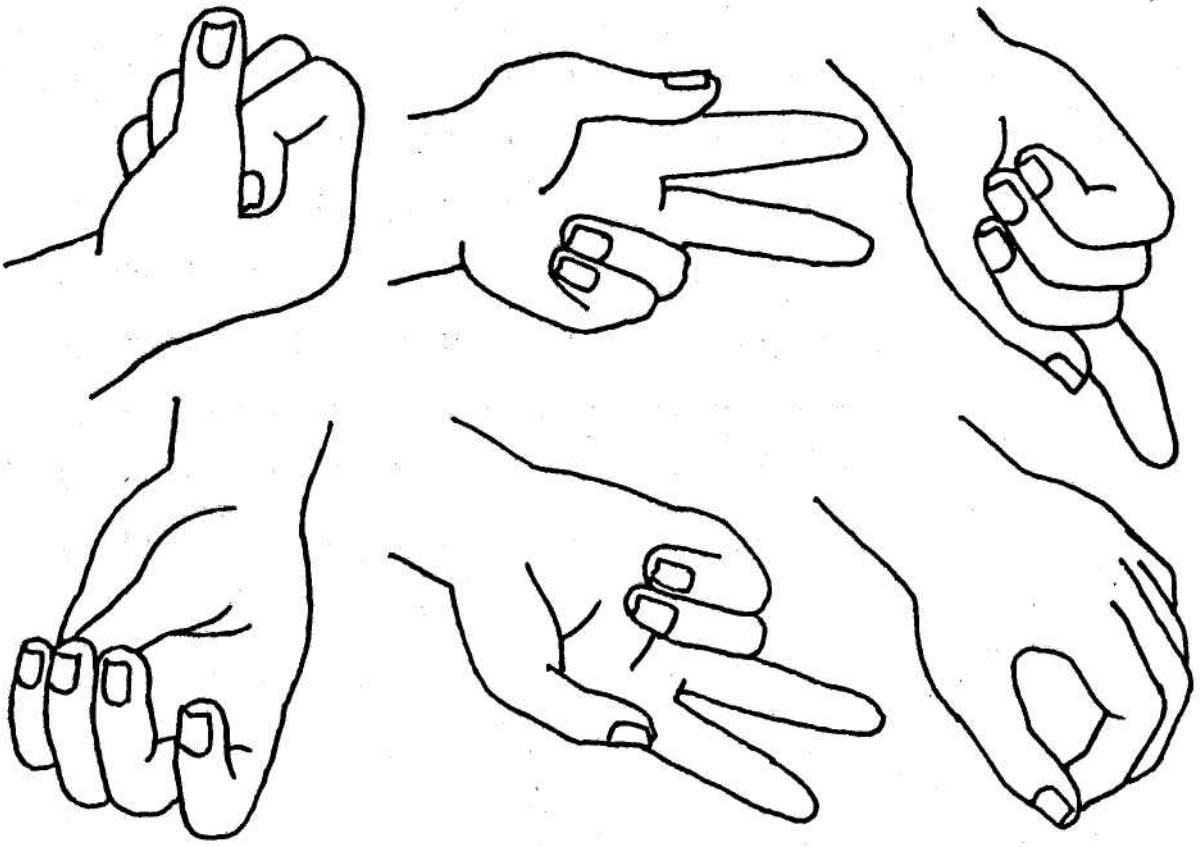
41-17 = 10 2 = 5

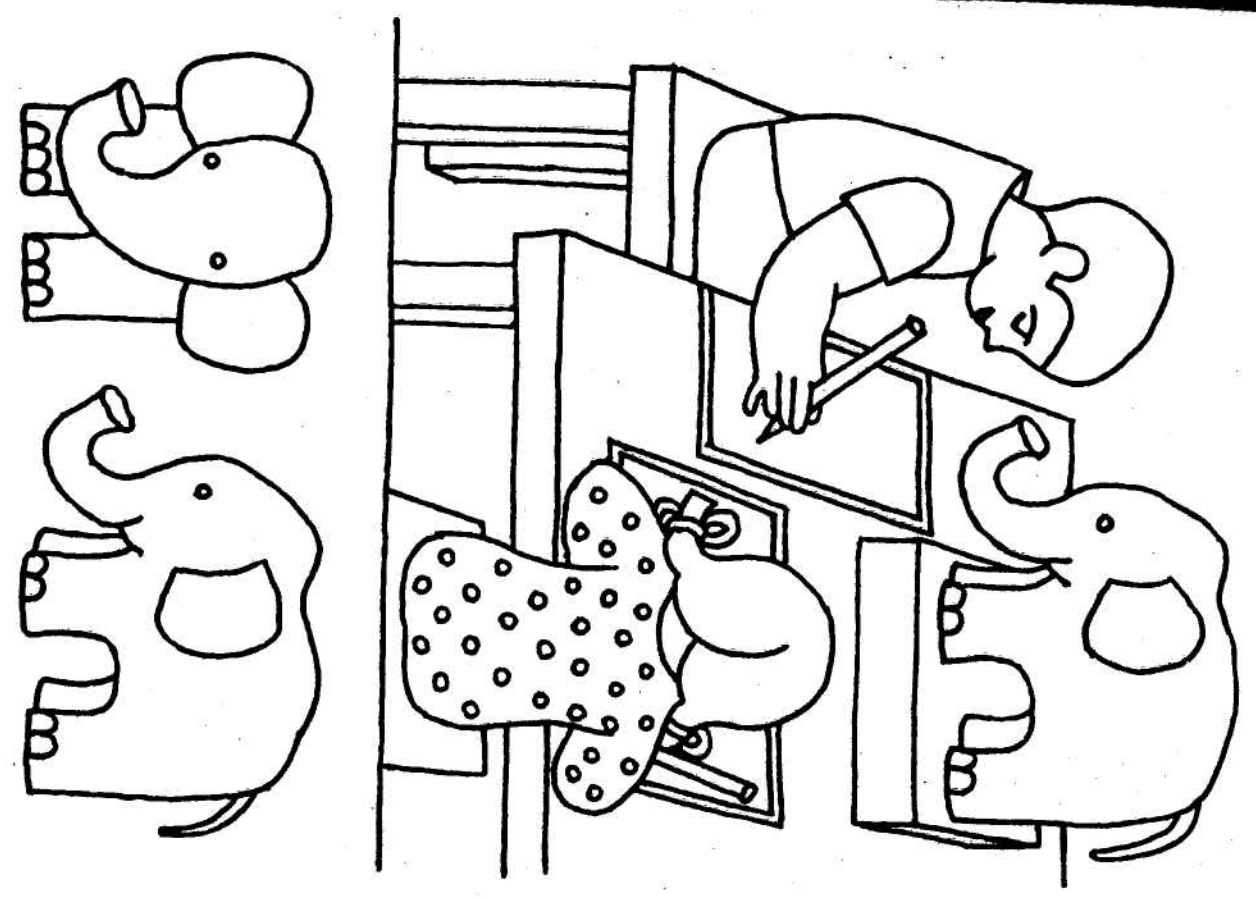
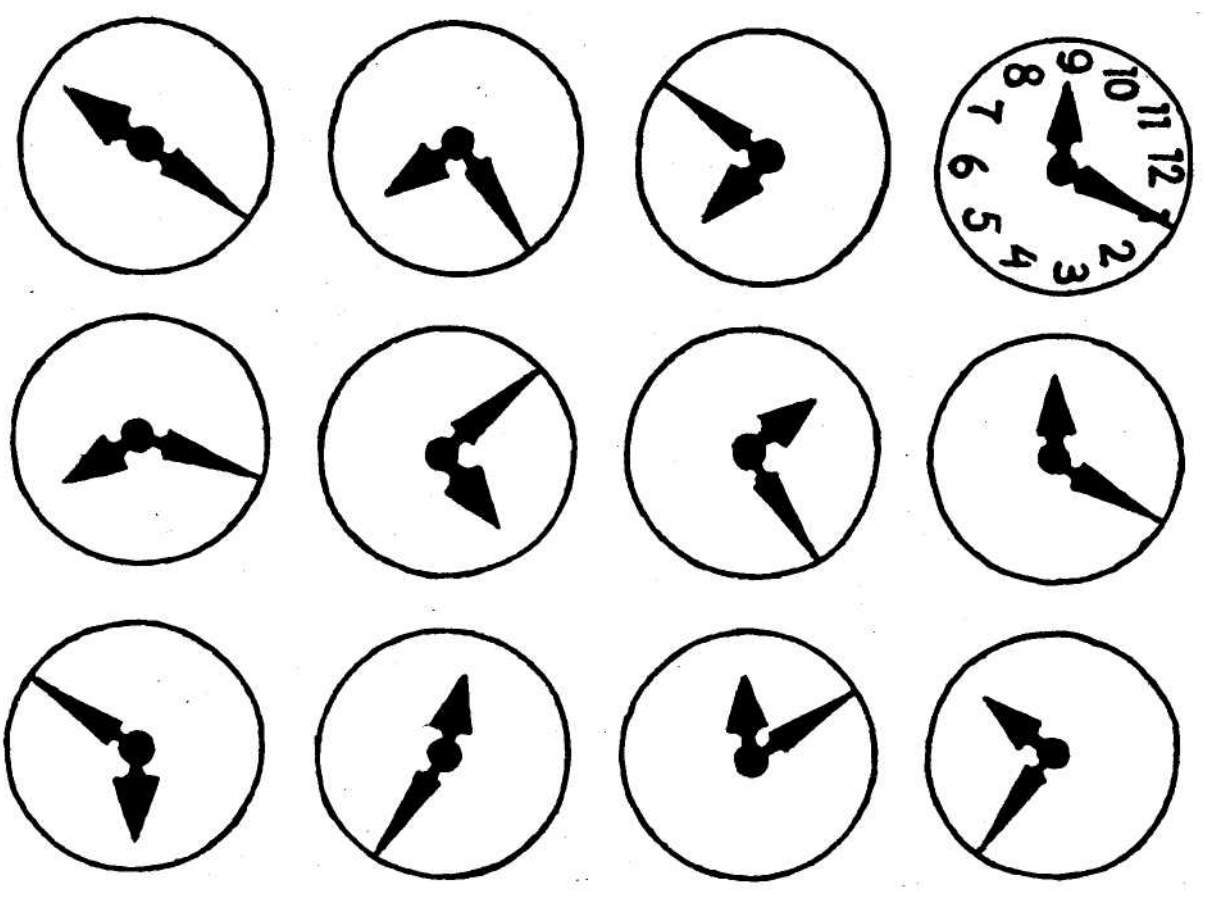
63-27 =

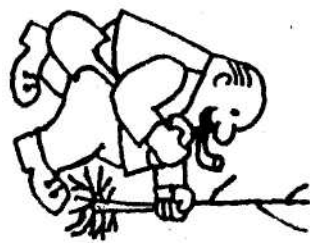
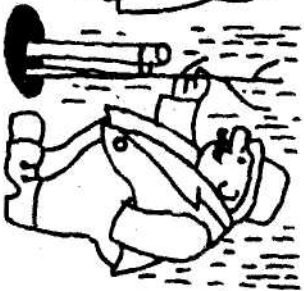
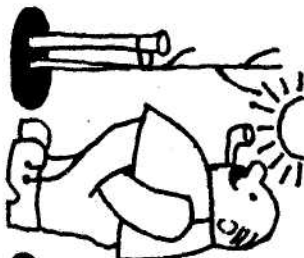
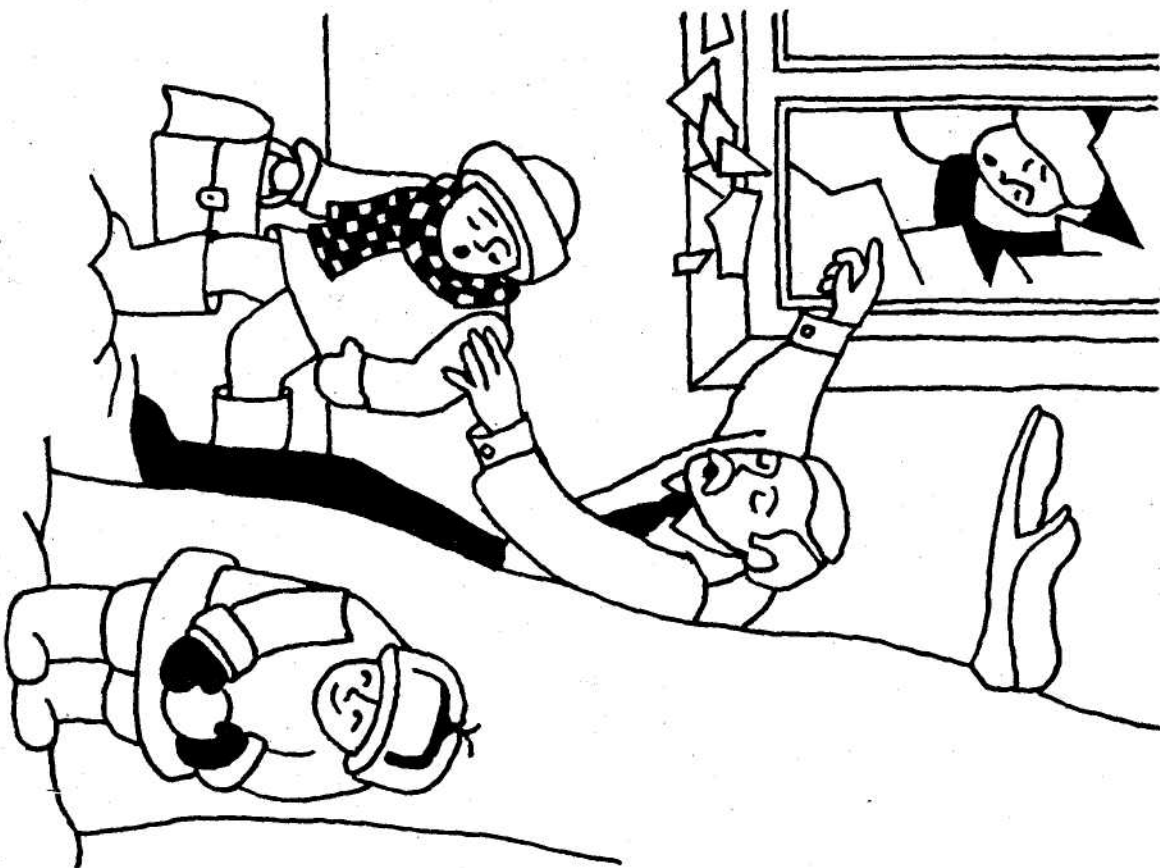
1	+ +++	+ +++	+++ +	+++
2	++ ++	++ ++	++++	+ ++
3	++++	+ ++ +	++++	++ ++
4	++ +++	+ +++	++ +++	++ ++
5	+++ ++	+++ ++	++++ +	++ +++
6	++ ++ ++	++ ++++	++ ++ ++	+++ ++
7	+++ ++ +	+++ ++ +	++ +++ +	+ +++ ++
8	++ +++ ++	+ +++ ++	+++ +++	++ +++ ++
9	++ + +++	++ +++ ++	++ + +++	++ +++
10	+ +++ + ++	+ +++ ++	+ +++ ++	++ + +++
11	++ +++ + ++	++ +++ ++	++ +++ ++	++ + +++ ++
12	+++ ++ +++	+++ ++ +++	+++ ++ +++	+++ ++ +++

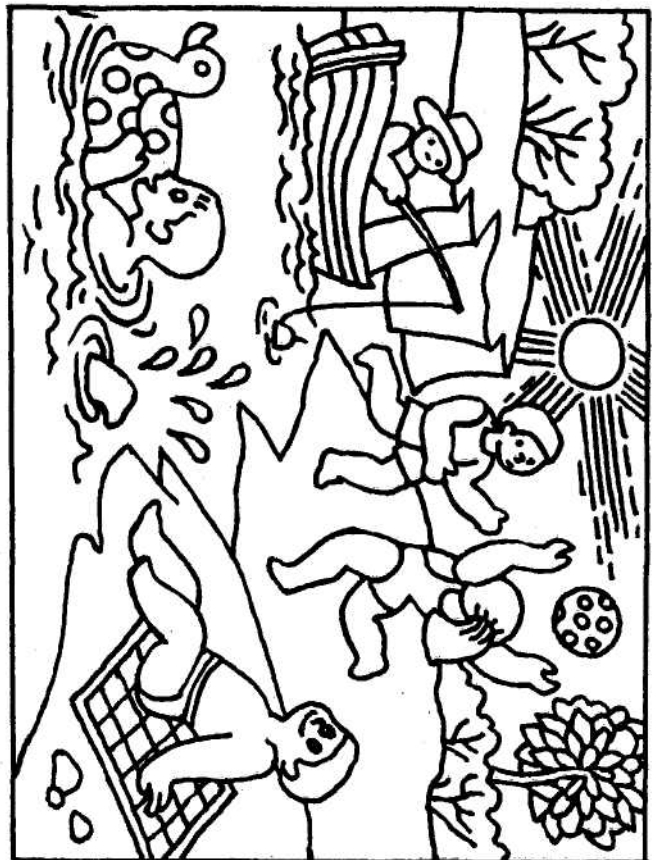
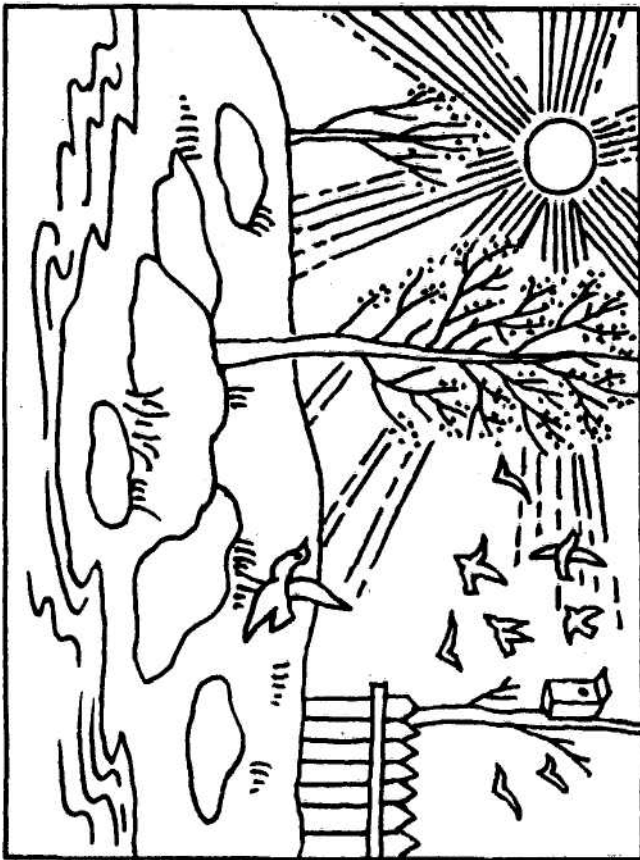
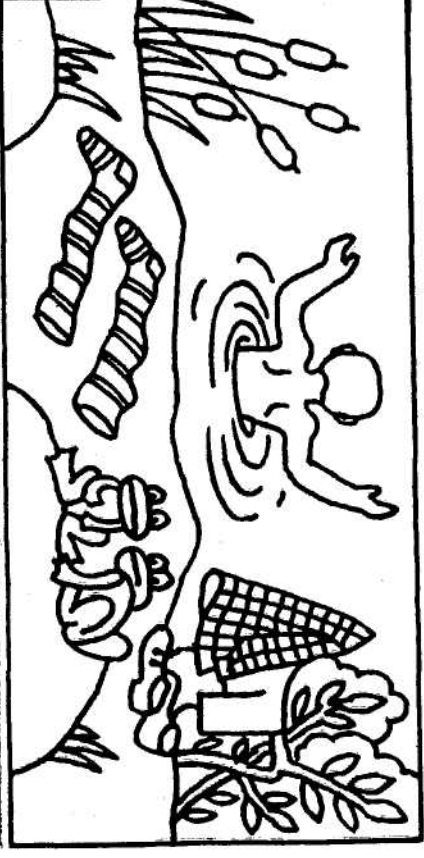
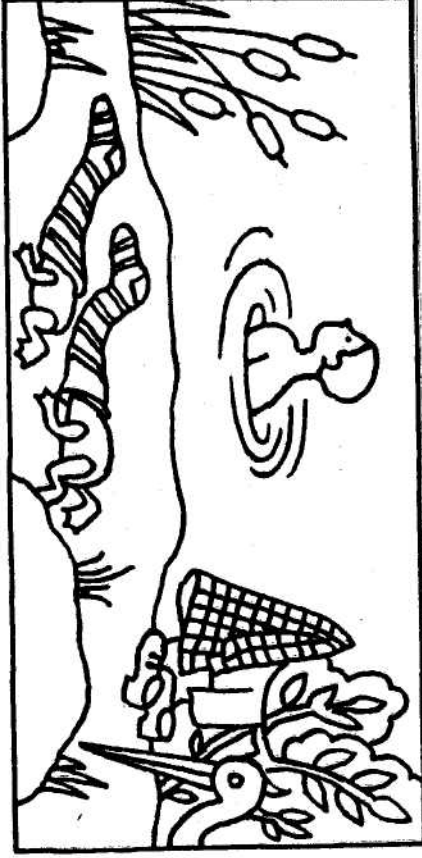
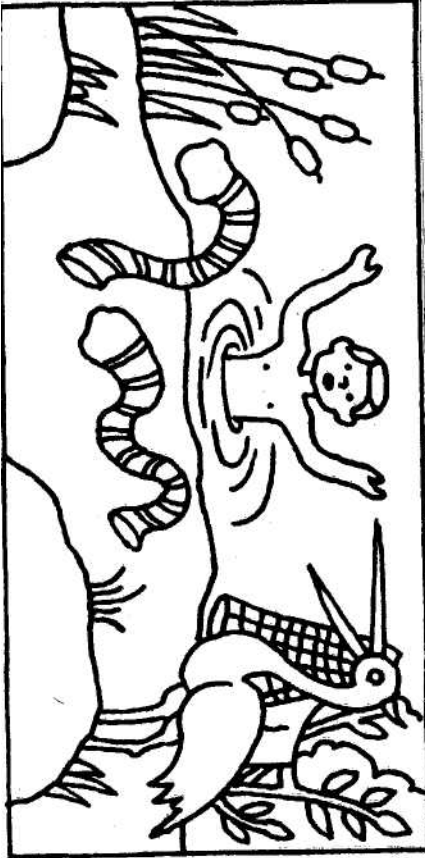
Рис. 11

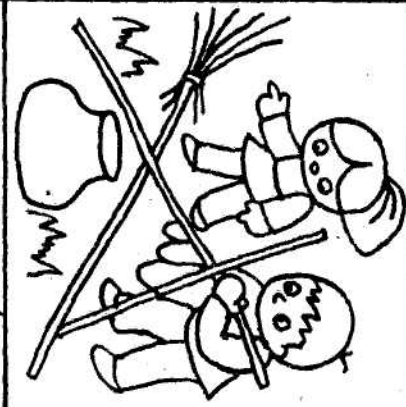
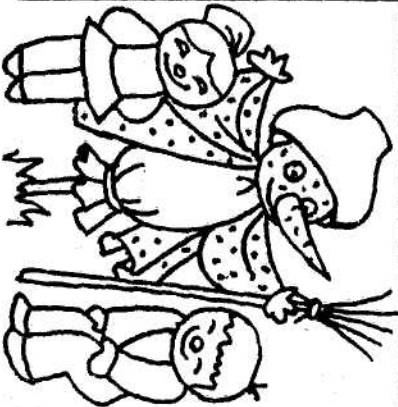
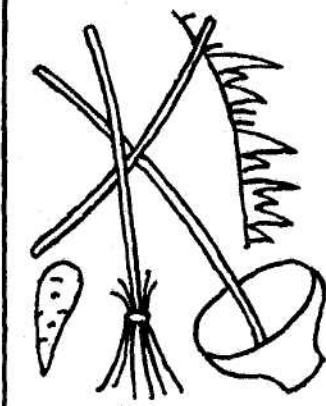
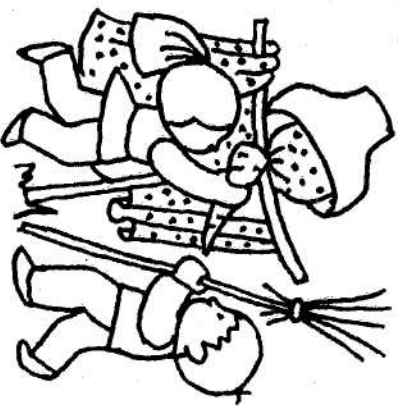
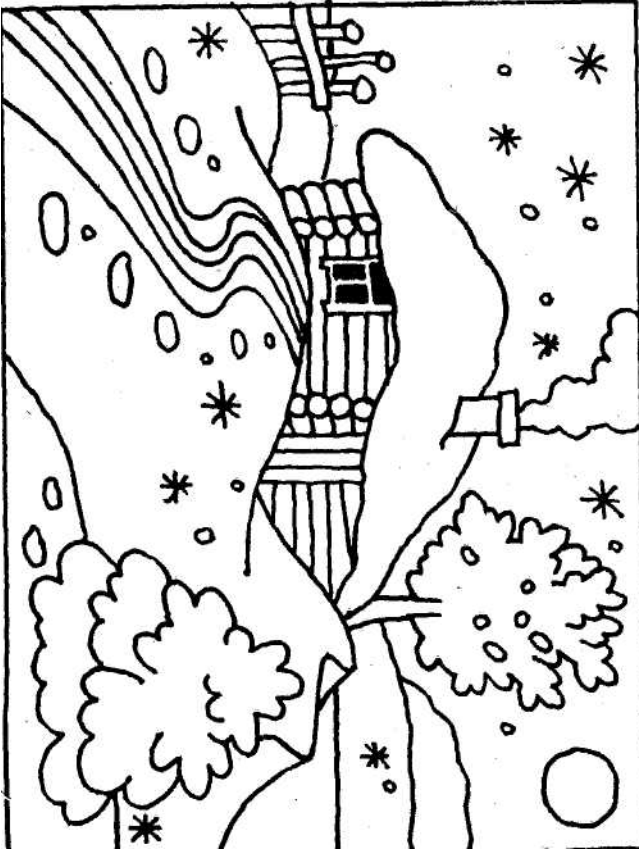
Disc 19

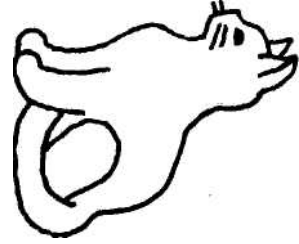
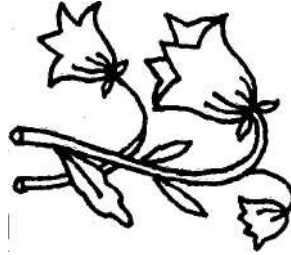
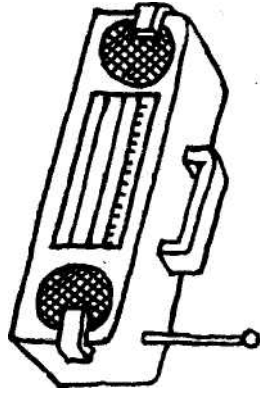
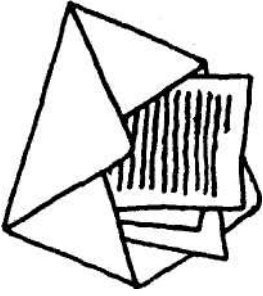
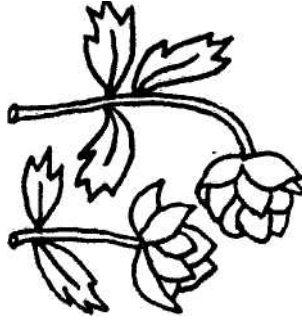
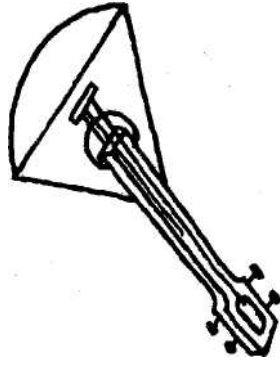
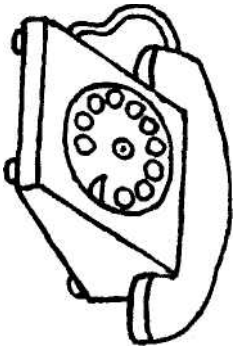

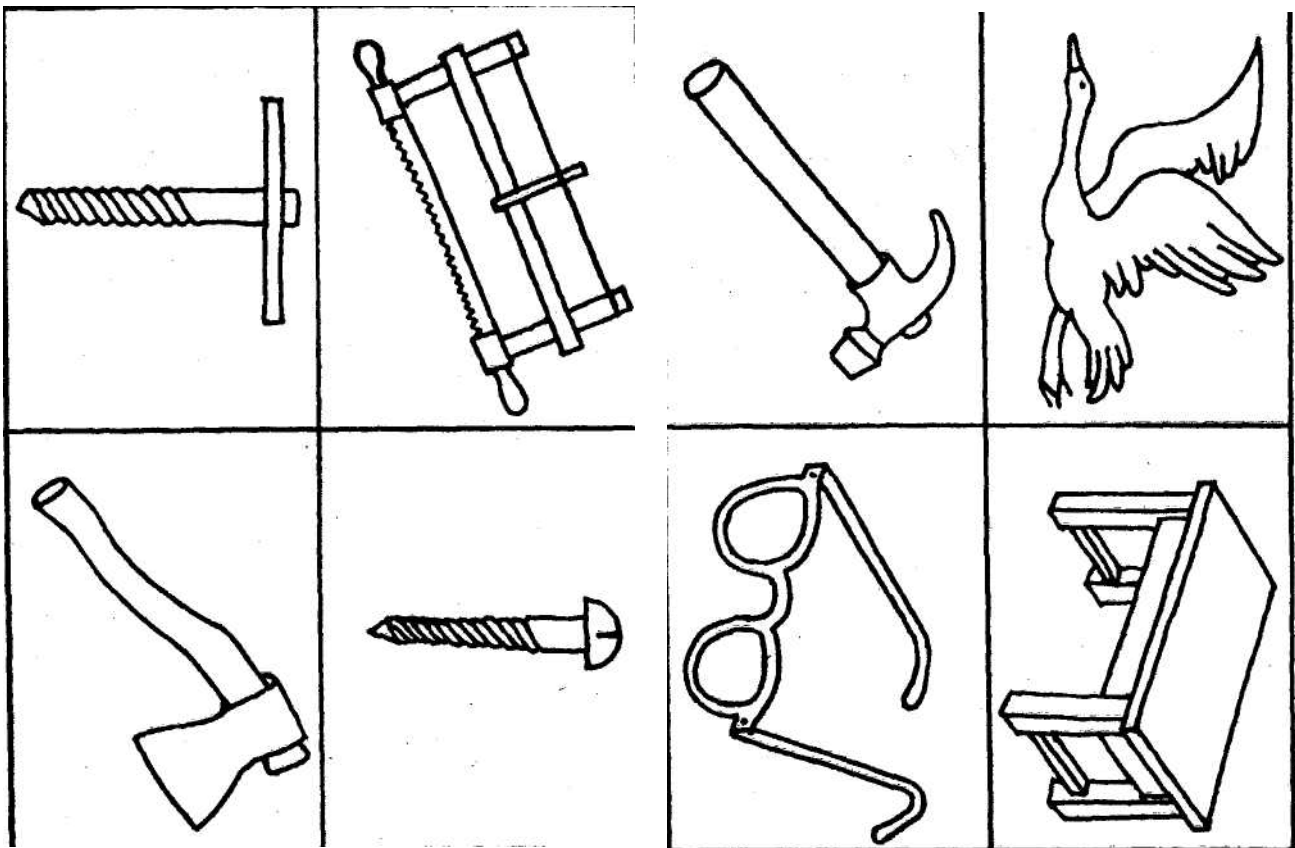
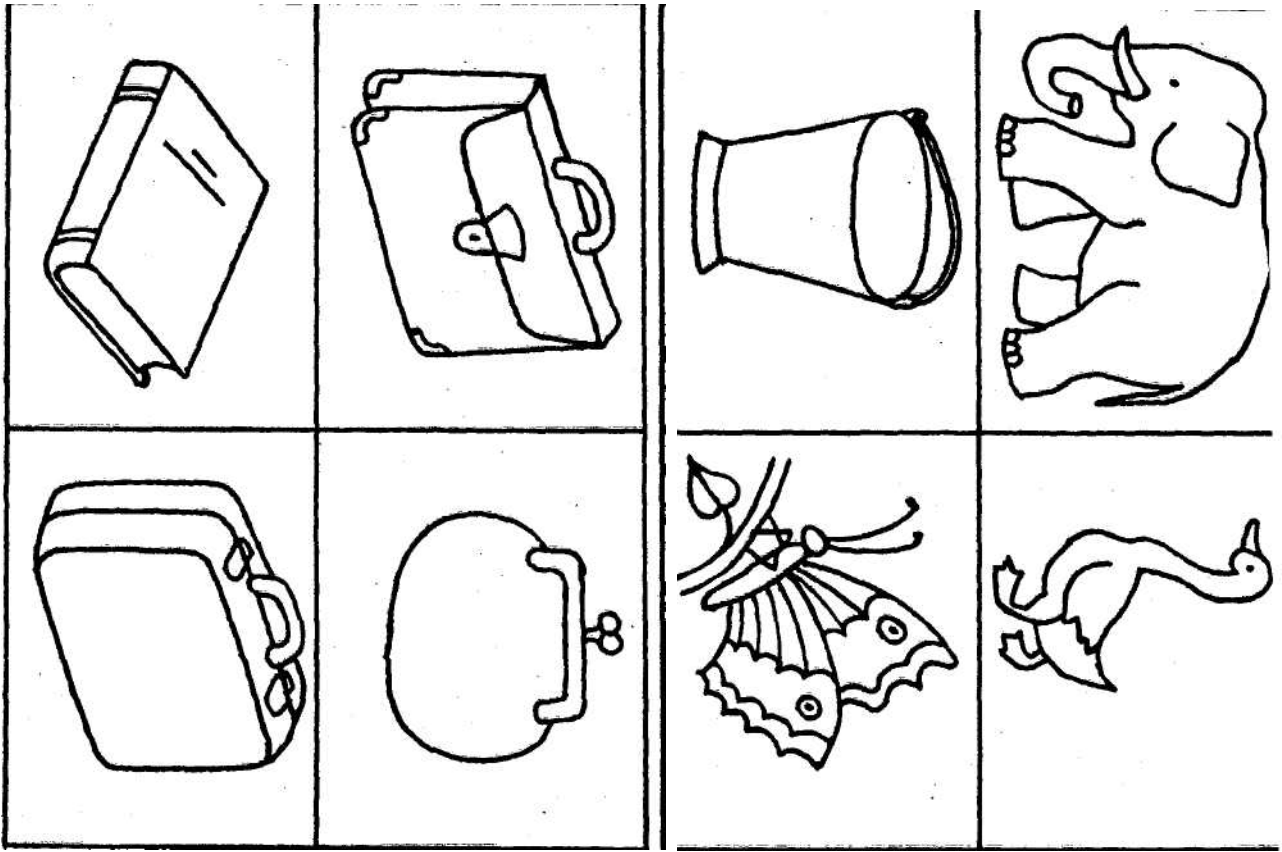

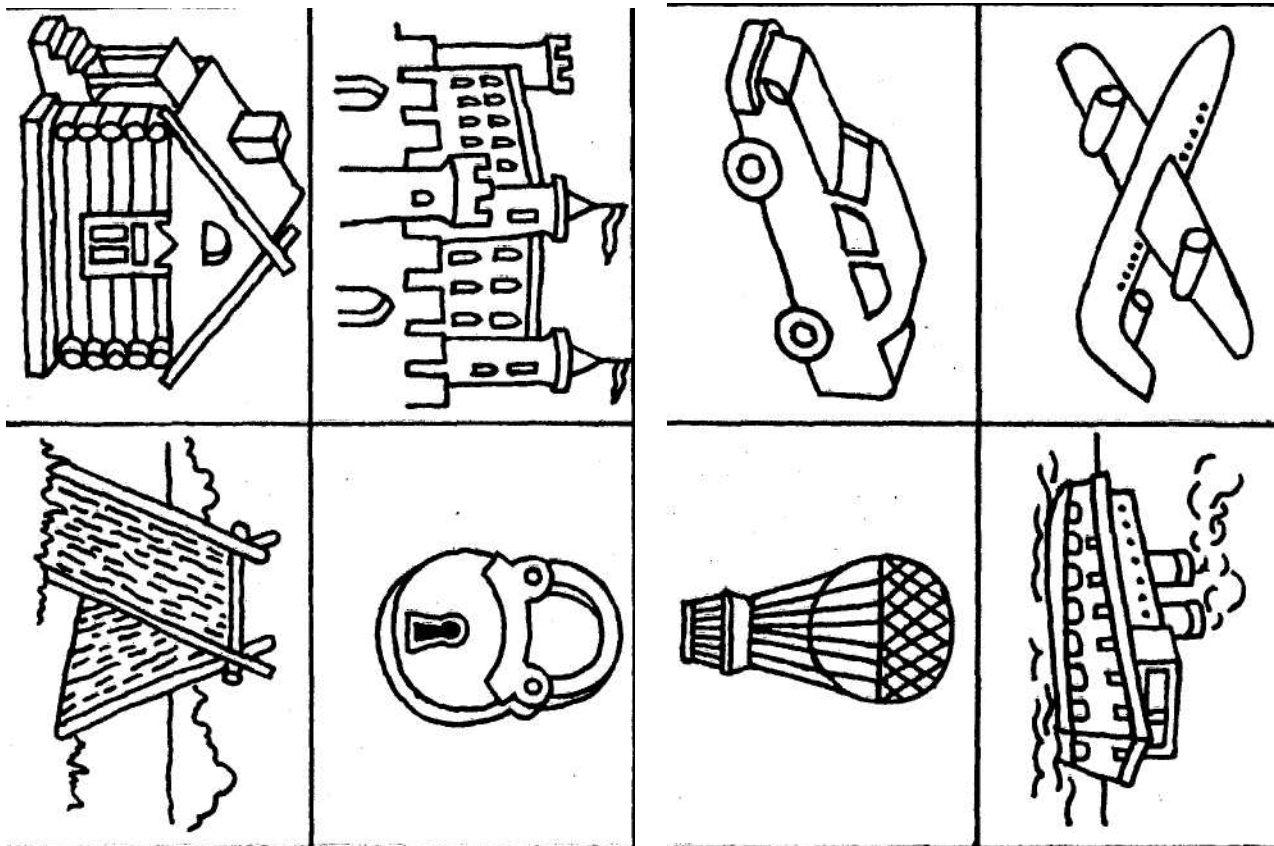
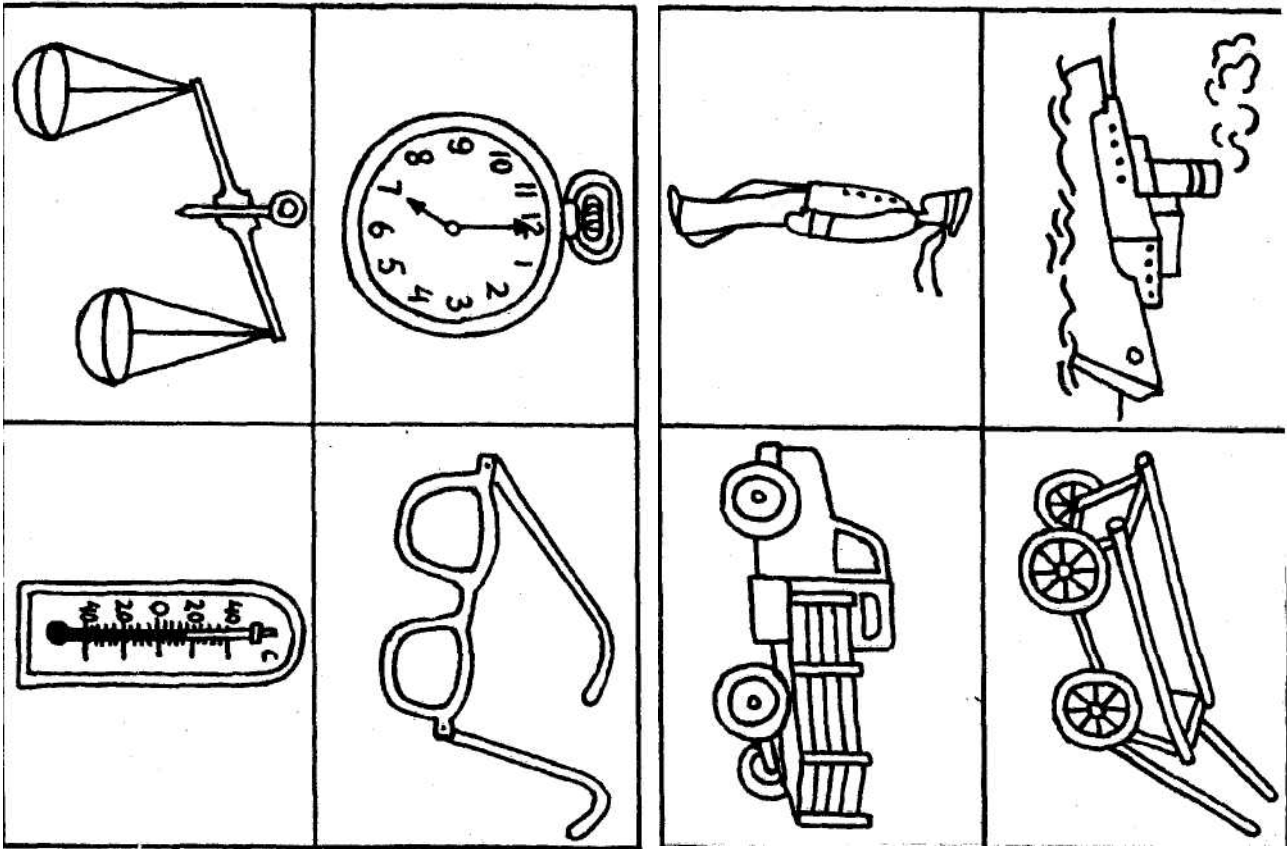

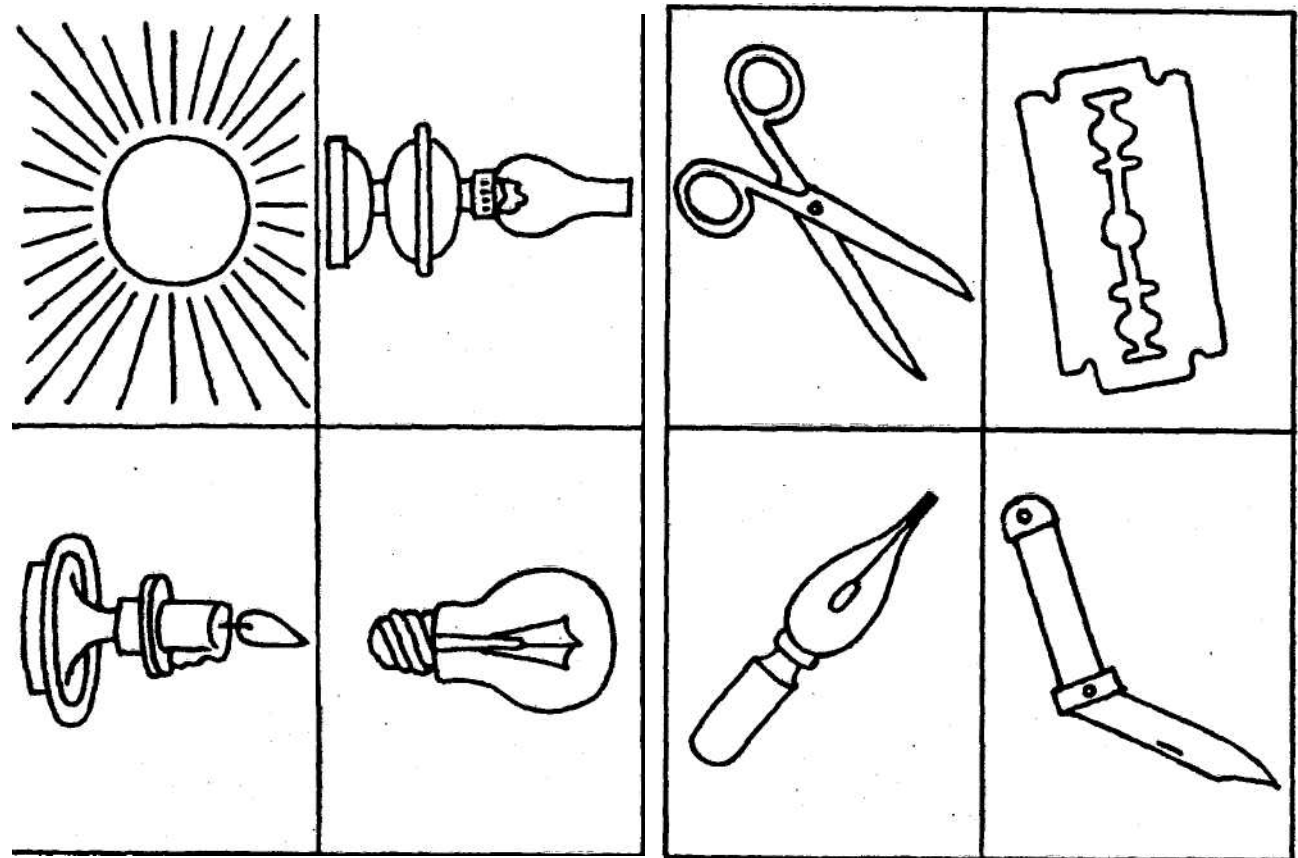
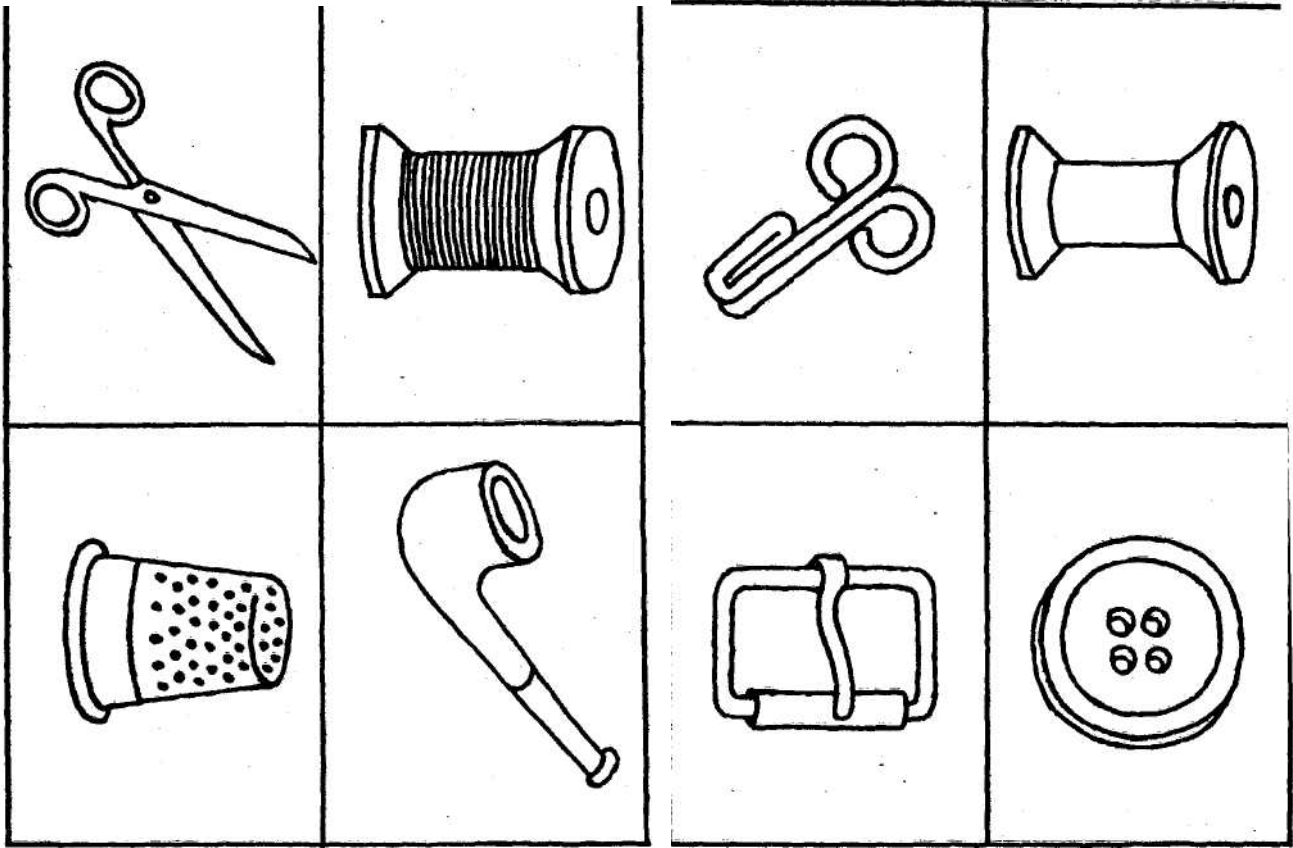

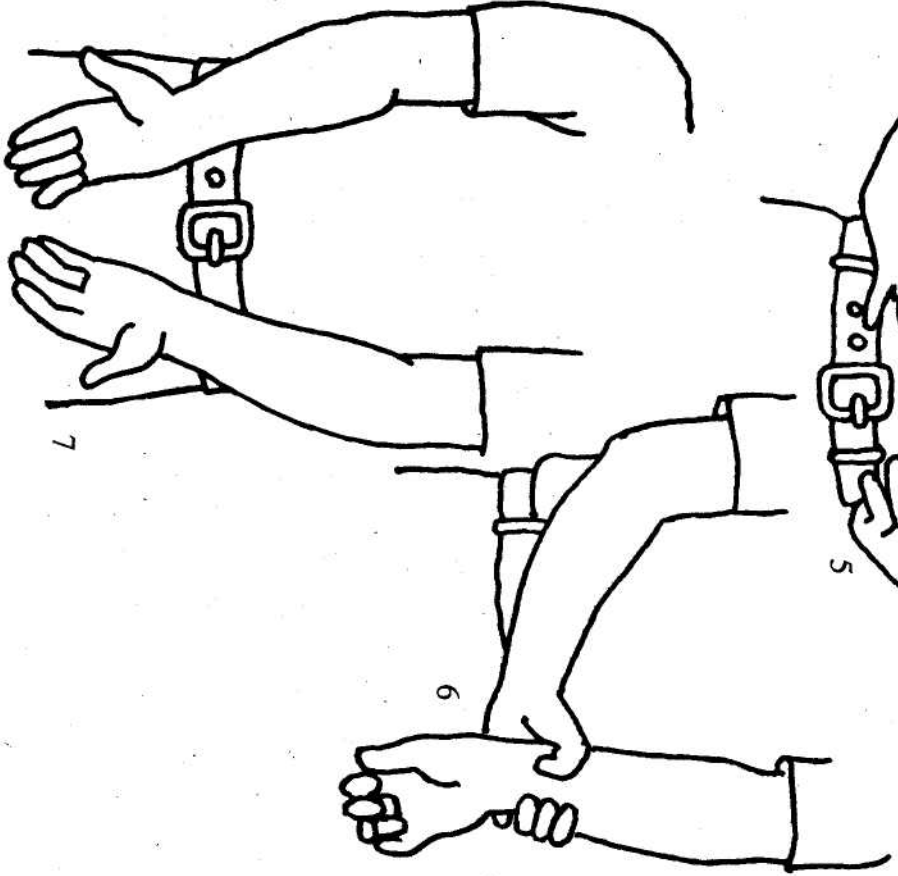
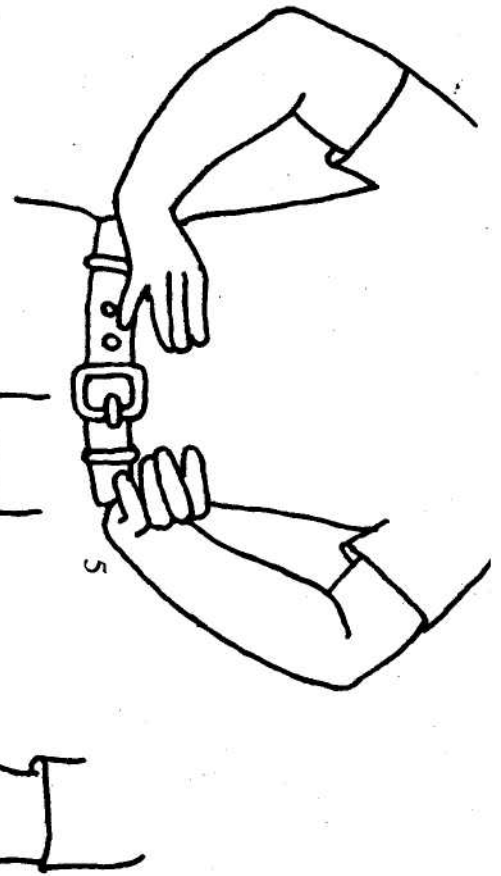
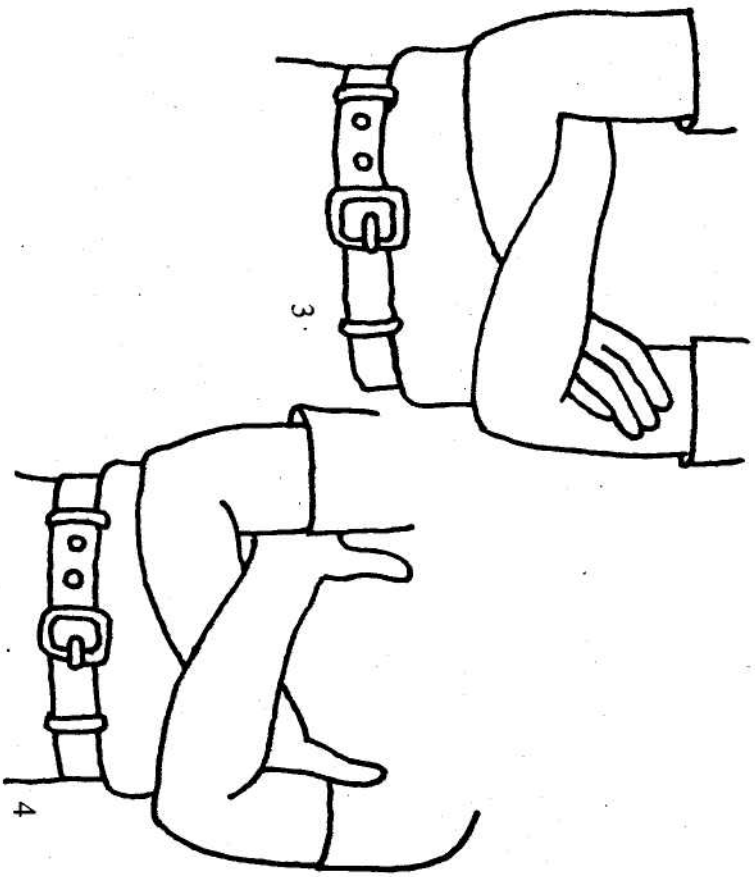
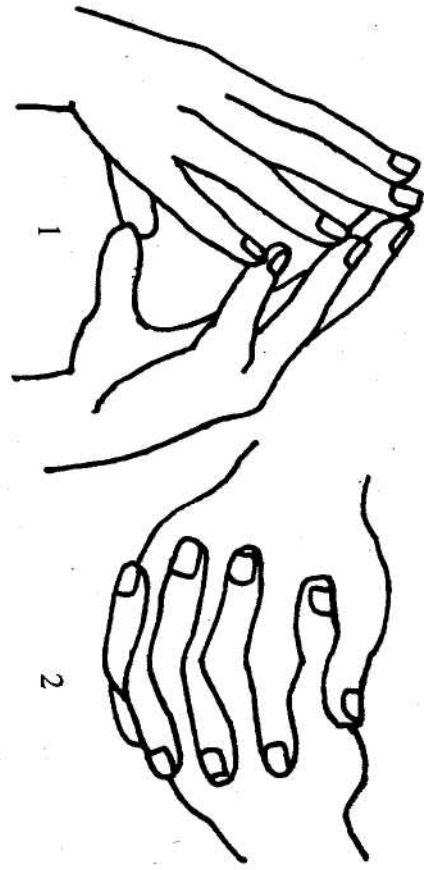

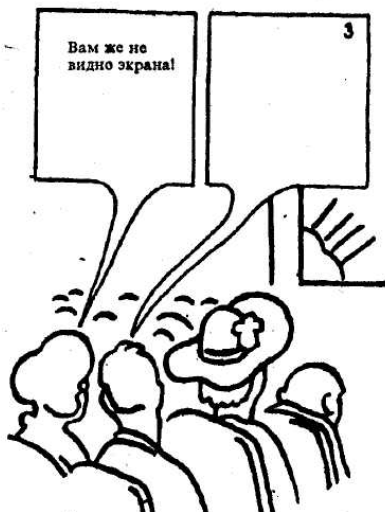
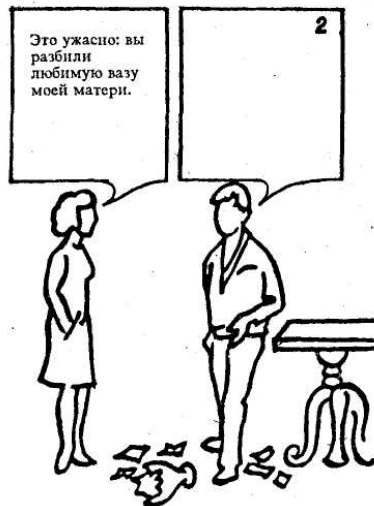

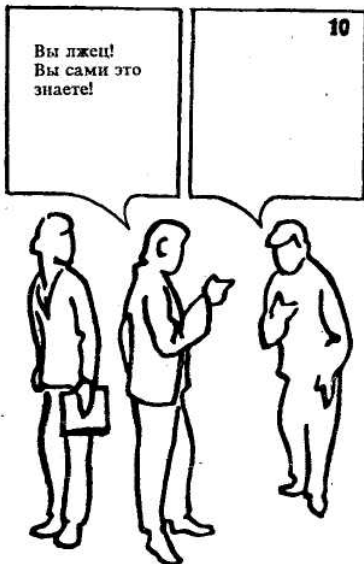

14

Она должна
была быть
здесь уже 10
минут тому
назад.

15

Я понимаю,
что подвожу
тебя, но
приехать я не
смогу.
Рисунок 16

16

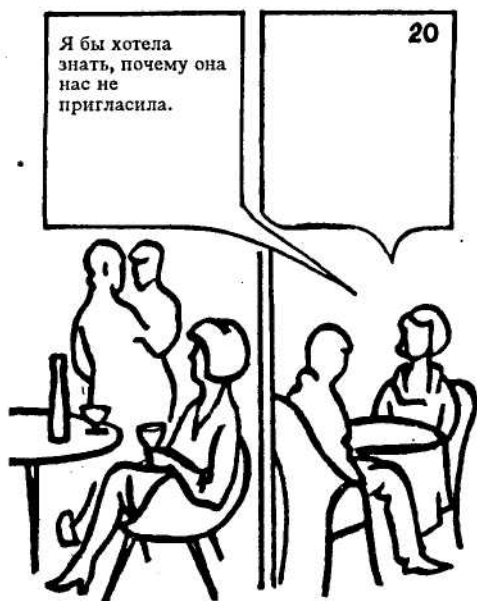
Вы не имели
никакого
права меня
обгонять!

17

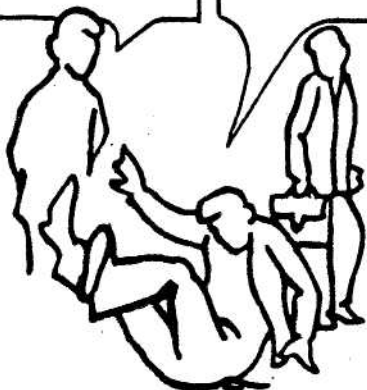
Как нарочно,
теперь ты
потерял ключи.

Вы не ушиблись?

22

Это тетя Наташа. Она просит нас немного подождать, пока она не придет и еще раз не пожелает нам доброго пути.

23

Вот ваша газета. Мне очень жаль, что ребенок ее разорвал.

24

